

Regeringskansliet

Promemoria

2021-10-15

Arbetsmarknadsdepartementet

**Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska
rapport till FN:s Kommitté för barnets rättigheter**

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
I. Ny utveckling.....	3
II. Rättigheter i konventionen och dess tilläggsprotokoll	13
A. Generella implementeringsåtgärder (artiklar 4, 42 och 44 (6)).....	13
B. Generella principer (artiklarna 2, 3, 6 and 12)	21
C. Medborgerliga fri-och rättigheter (artiklarna 7, 8 och 13–17).....	29
D. Våld mot barn (artiklarna 19, 24 (3), 28 (2), 34, 37 (a) och 39).....	31
E. Familjemiljö och alternativ omvårdnad (artiklarna 5, 9–11, 18 (1) och (2), 20, 21, 25 och 27 (4)).....	40
F. Barn med funktionsnedsättningar (artikel 23)	43
G. Grundläggande hälsa och välfärd (artiklarna 6, 18 (3), 24, 26, 27 (1)–(3) och 33).....	46
H. Utbildning, fritid och kulturella aktiviteter (artiklarna 28–31).....	49
I. Särskilda skyddsåtgärder (artiklarna 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37 (b)–(d) and 38–40)	53
J. Tilläggsprotokoll om människohandel med barn, barnprostitution och barnpornografi.....	59
K. Tilläggsprotokoll om barn i väpnad konflikt	63

Inledning

Målet för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Det grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera FN:s

konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

Sverige tar sina internationella åtaganden på stort allvar och regeringen välkomnar den konstruktiva dialogen med FN:s Kommitté för barnets rättigheter (Kommittén) som en del i den systematiska och kontinuerliga uppföljningen av arbetet med att stärka barnets rättigheter. Inom ramen för framtagandet av denna rapport har regeringen bl.a. genomfört sakråd med ett flertal organisationer i det civila samhället. Dialoger med berörda myndigheter om de frågor som tas upp i rapporten sker kontinuerligt.

På grund av det maxantal ord som är tillåtet besvaras de frågor som Kommittén lämnade i juli 2020 mycket kortfattat. Svaren utgör Sveriges kombinerade sjätte och sjunde rapport till Kommittén. I bilagan redogörs för statistik som efterfrågas. Regeringen ser fram emot att utveckla svaren vid den kommande dialogen med Kommittén.

1. **Ny utveckling**

2.

(a) Lag om barnkonventionen

År 2018 röstade riksdagen för regeringens förslag att göra barnkonventionen till svensk lag. Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter trädde i kraft den 1 januari 2020. I propositionen *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter* presenterade regeringen ett samlat paket i form av lag om FN:s konvention om barnets rättigheter, vägledning, kunskapslyft och ett fortsatt systematiskt transformeringsarbete för att konventionen ska få genomslag i den praktiska tillämpningen.

Barnombudsmannen, vars uppdrag är att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån barnkonventionen, bevakar hur barnkonventionen efterlevs i samhället och driver på genomförandet i statliga myndigheter, kommuner och regioner. Ombudsmannen ska uppmärksamma brister i tillämpningen av barnkonventionen och föreslå förändringar i lagar och förordningar. Barnombudsmannen har även haft särskilda uppdrag på området bl.a. genom myndighetens uppdrag inom

kunskapslyftet och spridning av vägledningen. Se även svaret på fråga 4(b), 8 och 12 (a).

Institut för mänskliga rättigheter

Den 9 juni 2021 röstade riksdagen för regeringens propositionen Institutet för mänskliga rättigheter (MR-institutet). Den nya lagen om Institutet för mänskliga rättigheter reglerar institutets verksamhet. Syftet med MR-institutet är att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna med utgångspunkt i bl.a. internationella MR-konventioner. Det ska bland annat följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska också lämna förslag till regeringen om åtgärder som behövs. Institutets arbete kan på så sätt bidra till regeringens mål om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Institutet kommer att inrättas den 1 januari 2022.

(b) Stöd till myndigheter och analys av konsekvenser

Barnombudsmannen har under året haft i uppdrag att stödja myndigheter i deras arbete med att sprida information och kunskap till barn med anledning av covid-19 samt att göra en analys av vilka konsekvenser pandemin får för barn och unga i Sverige. I uppdraget har även ingått att inhämta och redogöra för barn och ungas egna erfarenheter av pandemin med fokus på barn i utsatta situationer och med särskilda behov. Se även svaret på fråga 2 (c).

Stöd till ideella organisationer

Med anledning av covid-19-pandemin, har regeringen avsatt 330 miljoner kronor under 2020 och 2021 till ideella organisationers arbete med barn i utsatta situationer samt med våldsutsatta kvinnor, barn och hbtqi-personer och mot våld i nära relationer. Stödet ska bidra till att lindra den förstärkta utsatthet som kan drabba dessa grupper på grund av den ökade isoleringen som kan leda till ökad förekomst av våld, kontroll, hedersrelaterat våld och förtryck och missbruk i hemmet och ökad psykisk ohälsa. Insatserna kan bl.a. avse stödverksamheternas ökade närvaro på internet för att nå ut till utsatta grupper och att ge stöd till våldsutsatta.

Regeringen har även avsatt 278 miljoner kronor under 2020 och 2021 för att stärka civilsamhällets insatser för människor i särskild social utsatthet under covid-19 pandemin. Vidare stärkte regeringen 2020 civilsamhällets generella

förutsättningar under och efter pandemin med sammanlagt 175 miljoner kronor 2020 och 150 miljoner kronor 2021. I satsningen 2020 och 2021 ingår 100 miljoner kronor till barn- och ungdomsorganisationer.

Regeringen har gett ett stöd till idrottsrörelsen och särskilt för barn och ungas idrottande för att mildra de ekonomiska effekterna av covid-19 för idrottsverksamhet i hela landet. Under 2020 utbetalades 1 500 miljoner kronor för detta ändamål. Regeringen har för 2021 anvisat ytterligare 1 955 miljoner kronor i stöd till idrottsrörelsen. Bidragen har fördelats av Riksidrottsförbundet.

Socialstyrelsen har under 2021 fått i uppdrag att fördela 200 miljoner kronor till kommunerna för avgiftsfria och smittsäkra lovaktiviteter, under lovtillfällen 2021. Aktiviteterna kan arrangeras inom exempelvis fritidshem, öppen fritidsverksamhet eller av civilsamhällets organisationer, med fokus på barn och unga i åldrarna 6–15 år.

Insatser med koppling till skolan

Folkhälsomyndigheten har tagit fram information till förskola, grundskola och gymnasieskola om covid-19. I syfte att stödja genomförandet av de nationella allmänna råden för att minska spridningen av covid-19 har myndigheten även tagit fram en nationell informationsinsats som riktar sig till unga och vuxna, med start från årskurs 7, i alla skol- och utbildningsformer.

Regeringen har beslutat om tillfälliga föreskrifter för att tillförsäkra barn och elever den utbildning de har rätt till trots pandemin. Föreskrifterna gör det bl.a. möjligt för skolhuvudmän att i vissa situationer använda fjärr- eller distansundervisning.

Regeringen har även beslutat om tillfälliga föreskrifter för att föräldrar ska kunna få tillfällig föräldrapenning i de fall de måste stanna hemma med sina barn därför att barnets skola är stängd med anledning av covid-19. Vidare har regeringen tagit initiativ till en preventiv tillfällig föräldrapenning för de barn som tidigare varit allvarligt sjuka och som riskerar att drabbas allvarligt av en covid-19-infektion. Denna ersättning gör det möjligt för föräldern att vara hemma med barnet för att skydda det mot smitta.

Förstärkning av bostadsbidrag

Med anledning av den ekonomiska kris som följer i spåren av covid-19 har regeringen bl.a. tagit initiativ till en förstärkning av barndelen i bostadsbidraget.

Analys av socialtjänstens verksamheter

Regeringen har givit Myndigheten för vård- och omsorgsanalys uppdraget att analysera konsekvenserna av covid-19 pandemin för socialtjänstens verksamheter inom individ- och familjeomsorgen, på kort sikt och ett år framåt.

(c)

Barns delaktighet och möjligheter att utkräva sina rättigheter

De flesta kommuner bedriver någon form av arbete för att ge unga inflytande lokalt. Det finns dock stora skillnader mellan olika kommuner sett till ambitionsnivå och till hur stor grupp unga som nås av befintliga insatser. Det finns ett behov av statliga insatser för att stärka ungas förutsättningar att delta aktivt och att stärka arbetet med att främja ungas deltagande och delaktighet. Mot denna bakgrund har ett antal myndigheter fått i uppdrag att främja ungas deltagande och delaktighet i demokratin däribland Barnombudsmannen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Statens institutionsstyrelse och Sveriges kommuner och regioner.

Barnombudsmannen har i uppdrag att företräda barn och ungas rättigheter utifrån barnkonventionen och myndigheten har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Genom bl.a. Barnombudsmannen och andra aktörers rapporter, Kommitténs granskningar och dialogen med Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige, får regeringen kunskap om vilka grupper av barn som är särskilt utsatta för rättighetskränkningar.

I arbetet med att barnets rättigheter ska få genomslag är det civila samhällets organisationer helt centrala. Inom ramen för denna granskningssprocess har regeringen genomfört sakkund med ett flertal organisationer, däribland ungdomsorganisationer. Dialogerna har bidragit till fördjupad och breddad kunskap om barns livsvillkor med särskilt fokus på barn som utsätts för t.ex. våld eller befinner sig i samhällets vård eller vars livsvillkor påverkats av

covid-19-pandemin. Regeringen har även publicerat information om denna granskningsprocess på regeringen.se inklusive information om rapporten som riktar sig till barn.

Studier i vilka barn har tillfrågats direkt utgör också ett viktigt underlag såsom t.ex. Barnombudsmannens årsrapport ”Alla tar ju inte ansvar Barnkonventionen som lag under en samhällskris”. Underlaget i rapporten bygger bl.a. på intervjuer med drygt 100 barn om deras syn på sina rättigheter och hur pandemin har påverkat dem. Även myndighetens årsrapport från 2019 Vem bryr sig – när samhället blir förälder (2019), där underlaget i rapporten bygger på samtal med 35 barn i den sociala barn- och ungdomsvården samt en kvantitativ undersökning genom en enkät som besvarats av 260 barn som var placerade på särskilda ungdomshem, utgör ett viktigt underlag. I rapporten understryker barn och unga bl.a. att de vill bli bemötta med respekt, omtanke, engagemang och välvilja. De vill att vuxna ska lyssna på dem och ta dem på allvar. Myndighetens rapport visar även att det ibland finns brister i kontakten mellan socialsekreterare/personal och det placerade barnet.

För att barn ska ha möjligheter till delaktighet och inflytande behöver de också ha kännedom om sina rättigheter. Barnombudsmannen fortsätter att sprida och utveckla portalen minarattigheter.se. För att barn ska kunna få sina rättigheter tillgodosedda är det också viktigt att de har förutsättningar att utkräva dem. Ett sådant utkrävande kan ske på olika sätt. En ratifikation av det tredje tilläggsprotokollet om ett individuellt klagomålsförfarande ska övervägas och regeringen kommer att se över frågan.

Se även svaret på frågorna 3 och 23 (a).

Våld mot barn

I en studie från Stiftelsen Allmänna Barnhusets, Unga, sex och internet efter #metoo (2021), uppger ett ökat antal unga, jämfört med 2014 års studie, att de utsatts för sexuella övergrepp under sin uppväxt. I 2021 års studie var det t.ex. inte längre var femte elev som uppgav att de utsatts för övergrepp utan var fjärde och flickorna var i högre grad utsatta. Drygt var tredje flicka uppgav att hon hade varit utsatt för ett sexuellt övergrepp under sin uppväxt. Samtidigt pekar den kartläggning av våld mot barn som genomförts i Sverige sedan 1980 där barn, i likhet med studien ovan, fått svara anonymt på frågor om våldsutsatthet (se även svaret på fråga 7 (a)) på en kraftig nedgång i

kroppsliga bestraffningsmetoder mellan år 1980 och år 2000. Efter det har våld mot barn inom familjen stabiliserat sig på en internationellt sett mycket låg nivå. Även Socialstyrelsens patientregister (ICD - Övergrepp av annan person) tyder på att flera former av våld mot barn har minskat i Sverige, särskilt sett över längre tid.

Att barn växer upp med våld och övergrepp är oacceptabelt. Trots en tydlig målsättning om att inget barn ska utsättas för våld drabbas en stor andel barn och unga av våld i Sverige under sin uppväxt och rätten att skyddas från våld är enligt regeringens bedömning fortfarande inte fullt tillgodosedd för alla barn trots genomförda insatser. Det finns bl.a. brister både vad gäller förebyggande arbete, samverkan mellan berörda aktörer samt stöd, skydd och behandling av barn som upplevt våld. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska lämna förslag på en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Strategin ska anlägga ett helhetsperspektiv och möjliggöra en sammanhållen inriktning för arbetet under de kommande tio åren. Strategin ska även adressera de många olika former av våld som barn och unga i olika åldrar kan utsättas för idag t.ex. våld i nära relationer, sexuellt våld, våld mellan barn och hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022. Se även svaret på fråga 18 b).

Sexuell exploatering och övergrepp på nätet

Sexuella övergrepp mot barn på nätet har ökat. Enligt Europeiska kommissionens strategi för en effektivare bekämpning av sexuella övergrepp mot barn från 2020 har antalet rapporter om sexuella övergrepp mot barn på nätet ökat dramatiskt i EU. Ökningen har varit lika dramatisk globalt sett. Studien Unga, sex och internet efter #metoo (se ovan) pekar även på att en ökad andel av de unga som haft sex via nätet känt sig pressade eller tvingade. Regeringen ser mycket allvarligt på sexualbrott, särskilt sexualbrott mot barn. Många åtgärder har därför vidtagits för att förbättra möjligheterna att bekämpa den här typen av brott och nya initiativ tas fortlöpande.

Regeringen tillsatte i januari 2020 en sexualbrottsutredning med uppdrag att bland annat analysera och se över principerna för och bestämmelserna som rör straffansvaret för sexualbrott på distans. Utredningen, som överlämnade sitt betänkande den 1 juni 2021, föreslår bland annat att bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt övergrepp och motsvarande brott mot barn ska

utvidgas så att även övergrepp som sker på distans och där gärningsmannen inte tagit del av övergreppet i realtid ska omfattas (SOU 2021:43).

Regeringen presenterade i juni 2021 ett åtgärdspaket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. I enlighet med åtgärdspaketet ska en utredning se över det straffrättsliga skyddet mot sexuella övergrepp för barn mellan 15 och 17 år, särskilt i förhållande till sexköp och bl.a. utvärdera hur straffansvaret för oaktsamhet avseende ålder vid sexuella övergrepp fungerar. Utredningen ska också bl.a. se över regelverket om sexköp och koppleri i fråga om internetbaserad prostitution, i synnerhet i fråga om minderåriga och så kallad sugardejting.

Jämställdhetsmyndigheten har också fått i uppdrag att stärka arbetet med att förebygga och motverka att barn och unga utnyttjas i prostitution och människohandel. Jämställdhets-myndigheten ska kartlägga förekomsten av, samt sprida kunskap om behov av särskilda insatser för barn som utnyttjas inom prostitution eller utsätts för människohandel.

Tryggheten och säkerheten för placerade barn

Regeringen anser att tryggheten och säkerheten för placerade barn behöver stärkas. Barnets rättigheter måste alltid komma i det främsta rummet. Ett barn som placeras ska alltid få det bättre, inte sämre. Under 2021 har exempelvis flera åtgärder vidtagits i detta syfte. Den 10 mars presenterades departementspromemorian Barnets bästa när vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) upphör. I departementspromemorian presenteras nya lagförslag i både socialtjänstlagen och LVU som syftar till att stärka principen om barnets bästa när vården enligt LVU ska upphöra. Remissynpunkter på promemorian analyseras nu inom Regeringskansliet.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården för barn och unga som vårdas i familjehem, stödboende, HVB och i SiS särskilda ungdomshem kan öka. Barnets bästa ska vara utgångspunkten för bedömningen av hur kvaliteten kan säkerställas och vilka åtgärder som föreslås. En särskild utredare ska vidare se över reglerna om vårdnadsöverflyttning och adoption i föräldrabalken. Utredningen syftar till att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn. Utöver detta har riksdagens socialutskott beslutat att tillsätta en utredning för att se

över hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömningar om tvångsvård ska upphöra. Förslaget ska lämnas senast den 1 mars 2022.

Covid-19-pandemins påverkan på barn

Covid-19-pandemin har inneburit stora samhällsliga utmaningar, medfört allvarliga konsekvenser för barns möjlighet att åtnjuta sina rättigheter och särskilt drabbat de barn som redan befinner sig i utsatthet. Pandemin synliggör behovet av ett fortsatt strategiskt och systematiskt arbete för att tillämpa barnkonventionen i praktiken. Ett flertal olika rapporter visar att även om barn och unga generellt inte tycks drabbas lika hårt av själva viruset är konsekvenserna för barn av pandemin allvarliga särskilt för barn i utsatta situationer. Barns rätt till hälsa och utveckling kan påverkas av viruset i sig, av hur föräldrar påverkas, av distansundervisning, inställda fritidsaktiviteter och möjlighet att ta del av kultur och det finns en risk att även konflikter i hemmet har ökat eller fått ännu allvarligare konsekvenser.

Ett flertal rapporter visar även att behovet av stöd har ökat (Barnombudsmannens årsrapport 2021 ”Alla tar ju inte ansvar”, BRIS årsrapport 2020 ”Så påverkade pandemin barn under året” och Rädda Barnen ”För många har stora delar av livet satts på paus” samt Myndigheten för delaktighets rapport ”Barn och unga mitt i en pandemi, 2021” som fokuserar på hur barn och unga med funktionsnedsättning påverkats av pandemin.). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU Rapport 2021:2) bedömer att konsekvenserna av pandemin för barn och ungas skolgång och arbetsmarknadsinträde sannolikt blir omfattande både på individ- och samhällsnivå.

Mot denna bakgrund har regeringen beslutat om att t.ex. ge Barnombudsmannen i uppdrag att stödja statliga myndigheter m.fl. och analysera konsekvenser. Se svaret på fråga 2 (b). Rapporter från myndigheten med anledning av uppdraget visar bl.a. på att många barn har påverkats negativt av covid-19 och den nedstängning av samhället som skett, regionala skillnader och brister i tillämpningen av barnkonventionen samt behov av fortsatta uppföljningar och analyser av hur barn har påverkats av pandemin. Utöver de bidrag som nämns i svaret på fråga 2 (b), avser regeringen även att tillföra 20 miljoner kronor per år för att möjliggöra ett långsiktigt statsbidrag med fokus på barnrättsorganisationer och stöd till barn i utsatta situationer.

3. Agenda 2030

Nationell samordnare

Under 2020 tillsatte regeringen en nationell samordnare för Agenda 2030. Ett särskilt fokus i samordnarens arbete ska läggas på barns och ungas perspektiv och delaktighet och på dem som befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Proposition

Den 17 juni 2020 presenterade regeringen en proposition för Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Barns rättigheter har ett särskilt avsnitt i propositionen. Agendan lyfter fram det långsiktiga perspektivet och genomsyras av barns och ungas perspektiv, för att ge nästa generation inflytande över dagens beslut. En utgångspunkt för hållbar utveckling är generationsperspektivet, som innebär att den utveckling som tillfredsställer dagens behov inte får äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov och åtnjuta sina rättigheter.

Uppföljning

Regeringen gav 2018 Statistiska Centralbyrån i uppdrag att samordna utvecklingen, produktionen och tillgängliggörandet av statistik för uppföljningen av Sveriges genomförande av Agenda 2030. De 17 globala målen har i sin tur 169 delmål och 230 globala indikatorer. 35 av dessa indikatorer är direkt relaterade till barn. En statistisk uppföljning av Sveriges utmaningar och framgångar utgör även en grund för vidare diskussion om Sveriges genomförande av agendan.

Ungdomsrepresentation

Sverige arbetar för att stärka ungdomars roll och inflytande i processer som relaterar till Agenda 2030, både nationellt och internationellt t.ex. genom att finansiera ungdomsrepresentation. I nuläget har Sverige ungdomsrepresentanter till Nordiska ministerrådets barn- och ungdomskommittén, Europarådets kommitté för ungdomsfrågor, europeiska ekonomiska och sociala kommitté, EU-kommissionens strukturerade dialog, Svenska Unescorådet, FN:s klimattoppmöte, FN:s högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF) och FN:s generalförsamling. Inom Norden jobbar Sverige på flera nivåer för att ge stöd åt att få med barn och unga som aktörer för förändring, nu och i framtiden. Ett exempel på detta är

ReGeneration 2030, en ungdomsrörelse för Agenda 2030 som drivs av ungdomar från länder i Östersjöregionen.

Granskning

Sverige presenterade en frivillig nationell granskning vid FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF) i juli 2021. Som del av processen med att ta fram rapporten var inkludering av ett barn- och ungdomsperspektiv särskilt viktigt, delvis genom inkludering av barn- och ungas röster samt civilsamhällesaktörer som jobbar med tematiska frågor som berör barn och unga. Den nationella granskningen utgör därmed ytterligare ett exempel på hur ett barnrättsperspektiv integreras i Sveriges arbete. Granskningen kom att tydliggöra hur Sverige kan accelerera sitt arbete för att integrera ett barnrättsperspektiv bl.a. kommer regeringen tillsammans med NOD bjuda in till fördjupade dialog med civilsamhället om ungas inkludering i Agenda 2030-arbetet under hösten 2021. I samband med förra årets HLPF presenterade Sverige även en rapport om att ingen får lämnas utanför. Rapporten är särskilt inriktad på kommande generationer och belyser områden där barn är extra utsatta och betonar varför barn och unga människors egenmakt, deltagande och välmående är en viktig förutsättning för att nå globala målen för hållbar utveckling.

Barnombudsmannens arbete

Barnombudsmannen har under 2020 i sitt arbete med att systematiskt följa upp och utvärdera tillämpningen av barnkonventionen utvecklat sitt arbete med att bidra till att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Barnombudsmannen har medverkat i Statistiska centralbyråns (SCB) referensgruppsarbete med Agenda 2030. Syftet har varit att bidra med kunskap om barn och ungas levnadsvillkor. Myndigheten har också arbetat med mål 16.2 om att eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn. Här har Barnombudsmannen lämnat underlag och medverkat i diskussioner kring Sveriges arbete som vägvisarland i det globala partnerskapet och arbetet med regeringens kommande strategi om att motverka alla former av våld mot barn.

II. Rättigheter i konventionen och dess tilläggsprotokoll

A. Generella implementeringsåtgärder (artiklar 4, 42 och 44 (6))

Lagstiftning

4.(a) I samband med att regeringen beslutade om propositionen *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*, gavs även en särskild utredare i uppdrag att genomföra en kartläggning för att belysa hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med barnkonventionen. Syftet var att ge ett stöd i det fortsatta arbetet med transformering av barnkonventionens bestämmelser inom olika rättsområden. Utredaren fick inte i uppdrag att lämna några författningsförslag. I november 2020 överlämnade utredaren sitt betänkande till regeringen. Utredarens bedömning är att svensk lagstiftning och praxis till allra största delen stämmer överens med barnkonventionen. Utredaren har kommit fram till att svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med innebörden av artiklarna 1–42 i barnkonventionen med undantag för ett 30-tal oförenligheter. Vidare har utredaren gjort vissa iakttagelser att det finns bestämmelser i svensk lagstiftning som skulle kunna nå en tydligare överensstämmelse med konventionen och att det finns brister i den praktiska tillämpningen som kan innebära att barn inte får sina rättigheter tillgodosedda. Utredaren konstaterar också att bestämmelserna om barnets bästa och barnets rätt att uttrycka sin åsikt och få den beaktad inte fått fullt genomslag inom vissa rättsområden.

(b) Barnkonventionen har i vissa delar införlivats i svensk rätt genom transformering. I fråga om andra delar har det bedömts att det inte behövs någon transformering eftersom det ansetts råda normharmoni. De två ratificerade tilläggsprotokollen är redan införlivade i svensk rätt, bl.a. genom olika bestämmelser i brottsbalken. Konventionens bestämmelser är genom inkorporeringen gällande som lag och kan, med reservation för att alla bestämmelser inte är direkt tillämpliga i varje enskilt fall, läggas till grund för myndigheters beslut i mål och ärenden även när barnkonventionens bestämmelser inte uttryckligen framgår av annan lagstiftning. Inkorporeringen av barnkonventionen innebär inte att den får företräde framför annan lagstiftning. Hur en eventuell motstridighet mellan den inkorporerade konventionen och annan lagstiftning ska avgöras måste avgöras med hjälp av allmänna rättsliga tolkningsprinciper.

När barnkonventionen inkorporerades i svensk rätt fanns det behov av ökad kunskap om konventionen för att säkerställa att barnets rättigheter tas tillvara i rättstillämpningen. På initiativ av regeringen har därför en vägledning som kan utgöra ett metodstöd vid tolkning och tillämpning av barnkonventionen tagits fram. Barnombudsmannen har fått i uppdrag att genomföra utbildnings- och spridningsinsatser om vägledningen. Syftet med uppdraget är att rättstillämpare i offentlig verksamhet ska få fördjupad kunskap om hur man metodmässigt kan gå till väga när man tolkar och tillämpar en internationell konvention som barnkonventionen.

(c) Den svenska lagstiftaren har en skyldighet att se till att den interna rätten stämmer överens med barnkonventionen. Barnkonventionen har också betydelse vid tolkningen av svensk rätt, och därigenom för rättstillämpningen, eftersom domstolar och andra myndigheter är skyldiga att så långt det är möjligt tolka interna rättsregler i enlighet med internationella åtaganden, dvs. i fördragsvänlig anda, s.k. fördragskonform tolkning. Om det inte är möjligt att tolka den interna regeln fördragskonformt ska bestämmelsen dock ges den innebörd som följer av en tillämpning av övriga gällande lagtolkningsprinciper. Inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare på alla nivåer ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Se svaret på fråga 2 (b).

Det finns sedan flera år tillbaka ett särskilt politikområde för att genomföra konventionen. I genomförandet av barnkonventionen i Sverige har myndigheten Barnombudsmannen en central roll.

(d) I mars 2016 överlämnade Barnrättighetsutredningen sitt betänkande till regeringen. En inkorporering av barnkonventionen i svensk rätt föreslogs av utredningen. Barnrättighetsutredningen konstaterade även att barnets rättigheter inte i tillräcklig utsträckning fått genomslag i den praktiska tillämpningen i statliga myndigheter, kommuner och regioner. Utredaren föreslog därför ett kunskapslyft om konventionens praktiska tillämpning i förhållande till olika offentliga verksamheter. Regeringen har initierat ett kunskapslyft och lämnat en rad uppdrag till Barnombudsmannen och andra myndigheter i syfte att höja kunskapen och stärka kompetensen om barnets rättigheter/barnkonventionen i statliga myndigheter, kommuner och regioner. Se även svaren på frågorna 4 (a) och 8.

Samlad policy, strategi och samordning

5.(a) Den nationella strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige antogs 2009. Regeringen beslöt 2012 att ge Barnombudsmannen i uppdrag att kommunicera och sprida strategin till statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra berörda aktörer. Syftet med uppdraget var att tydliggöra ansvaret för att tillgodose barnets rättigheter och att öka beslutsfattares motivation att agera och genomföra insatser som bidrog till att den nationella strategin förankrades. Barnombudsmannen genomförde en mätning innan projektet påbörjades 2012 och en uppföljande mätning efter att arbetet slutförts 2014. Syftet med mätningen var att utvärdera om arbetet bidragit till förändring samt till implementering av strategin. Sammantaget visade resultatet av mätningen att arbetet gav resultat på samtliga områden och att uppdraget bidragit till förändring i de kommuner och regioner som ingick i uppdraget.

(b) Socialtjänstlagen (2001:453) är nationell och gäller för samtliga kommuners verksamheter när det handlar om barn och unga som behöver skydd eller stöd enligt denna lagstiftning. Bestämmelserna om barnets bästa utgör en av portalparagraferna i socialtjänstlagen. När åtgärder rör barn ska det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Bestämmelsen ska tillämpas i relation till övriga bestämmelser i lagen. Barnkonventionen och barnets bästa och rätt till delaktighet är utgångspunkter i de föreskrifter, allmänna råd samt stödmaterial som utarbetas av Socialstyrelsen och riktar sig socialtjänsten om stöd och skydd till barn och ungdomar. Inspektionen för vård och omsorg utövar tillsyn över socialtjänstlagen och därmed den verksamhet som rör barn och unga som omfattas av lagen.

Fördelning av resurser

6.(a) Barnrättspolitikerna är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som berör barn. Resultat av genomförda insatser kopplade till barnrättspolitikens mål redovisas inom respektive politikområde i budgetpropositionen. För att få genomslag för arbetet med att främja och skydda barnets rättigheter finns en enhet i Regeringskansliet med ansvar för samordning och utveckling av frågor som rör barnets rättigheter. Arbetet syftar bl.a. till att initiera, stödja och samordna processer så att barnrättsperspektivet återspeglas i alla delar av samhällsverksamheter som rör barn. Regeringen har till sitt förfogande även ett särskilt anslag för

insatser för att förverkliga konventionen om barnets rättigheter i Sverige. Mellan 2012 och 2021 har anslaget totalt uppgått till 436 miljoner kronor.

(b) I samband med överlämnandet av budgeten 2020 höll finansministern och jämställdhetsministern med ansvar för barnrättsfrågor t.ex. en särskild presskonferens om budgeten, för att ge information direkt till barn och synliggöra hur budgetpolitiken påverkar barn. Endast barn får ställa frågor vid pressträffarna för barn.

(c) Se svaret på fråga 2 (b).

7. Datainsamling

Barnombudsmannen ska sammanställa statistik om barn och ungas levnadsvillkor som innefattar en årlig löpande uppföljning som består av att följa och analysera utvecklingen av indikatorer och annan statistik inom ett eller flera fokusområden. Utvecklingsarbete fortsätter i dialog med Statistiska centralbyrån (SCB).

SCB har sedan år 2001 genomfört Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) som är en central och unik källa att följa och att övervaka levnadsförhållanden för barn 12–18 år. Barn-ULF är av stor vikt bland annat som underlag kring att följa utvecklingen av den ekonomiska familjepolitiken, som uppföljning av barnrättspolitiken och inom forskning kring barns levnadsförhållanden. I undersökningen ställs frågor kring bland annat barns fysiska och psykiska hälsa, ekonomi, boende, sociala relationer och fritidsaktiviteter. För närvarande pågår en översyn av Barn-ULF som är viktig för att möjliggöra förbättrade undersökningar till barn och få mer information om grupper av barn i särskilt utsatta situationer så som barn med ensamstående föräldrar, barn med utländsk bakgrund och barn som har en funktionsnedsättning.

(a) Nationellt kunskapscentrum om våld och andra övergrepp

Barnafrid är ett nationellt kunskapscentrum som är knutet till Linköpings universitet. Centret har i uppgift att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Barnafrid riktar sig till yrkesverksamma som i sitt arbete möter barn och unga som utsatts våld och andra övergrepp, men även till yrkesverksamma vid till exempel myndigheter. Målet för kunskapscentrumet är att, genom att samla och sprida kunskap, bidra till ett

förbättrat förebyggande arbete samt att utveckla effektiva insatser för att skydda och stödja barn som utsatts för våld och andra övergrepp.

Officiell kriminalstatistik och annan statistik om våld och andra övergrepp

Brottsförebyggande rådet (Brå) ansvarar för den officiella kriminalstatistiken, som bl.a. omfattar uppgifter om antalet anmälda misshandelsbrott mot barn. 2018 infördes två nya brott: oaktsam våldtäkt och oaktsamt sexuellt övergrepp. Från och med 2019 är kriminalstatistiken för dessa brott uppdelad på kön och ålder (15-17 år).

Sedan 2006 genomför Brå årligen en nationell trygghetsundersökning (NTU) som mäter utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet samt förtroendet för rättsväsendet, liksom brottsoffers erfarenhet av kontakter med rättsväsendet. Brå genomför även Skolundersökningen om brott (SUB) som undersöker utsatthet och delaktighet i brott bland elever i årskurs 9. I Socialstyrelsens statistikdatabas återfinns bl.a. information om antalet minderåriga patienter som blir inskrivna på sjukhus på grund av övergrepp.

Kartläggningar av förekomsten av våld

Förekomsten av kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn har i Sverige studerats kontinuerligt på nationell nivå sedan införandet av barnagaförbudet i föräldrabalken år 1979. Den senaste kartläggningen från 2016 genomfördes av Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet med medel från regeringen. Regeringen har beviljat Stiftelsen medel för att förbereda en ny kartläggning av förekomsten av våld mot barn i Sverige. Undersökningen kommer att pågå under åren 2020–2023. Regeringen beviljade även medel till Stiftelsen Allmänna Barnhuset för att under 2019 och 2021 genomföra en nationell och återkommande studie om ungdomars sexualitet, utsatthet för sexuella övergrepp, sexuell exploatering och sexuell exponering via digitala medier.

Statistik över utsatta och potentiellt utsatta offer för människohandel

Jämställdhetsmyndigheten driver inom ramen för sitt nationella samordningsansvar i arbetet mot människohandel en nationell stödtelefon till yrkesverksamma. Genom data från stödtelefonen och regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel inom socialtjänsten för Jämställdhetsmyndigheten statistik över utsatta och potentiellt utsatta offer för människohandel. Statistiken inkluderar barn som är utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel samt barn som är

medföljande till vuxna som är utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel.

(b) Kunskapssammanställning och metod för barninkludering

År 2016 gav regeringen Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att genomföra en systematisk kunskapssammanställning av den totala utsattheten för våld och kränkningar mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Kunskapssammanställningen genomfördes i samarbete med Barnafrid och innehåller bl.a. omfattning av olika former av våld mot barn med funktionsnedsättning i olika miljöer samt hur våldet fångas upp/upptäcks av omgivningen. Kunskapssammanställningen framhöll att forskningen visar att barn med funktionsnedsättning som grupp är mer utsatta för våld än andra barn men att det finns mycket lite av forskning som visar på skillnaderna mellan olika funktionsnedsättningar, mellan barn med lättare funktionsnedsättningar respektive grava eller multipla funktionsnedsättningar samt mellan flickors och pojkars utsatthet.

Barnafrid arbetar med att ta fram en metod för barninkludering i forsknings- och utvecklingsaktiviteter. Förhoppningen är att kunna ta fram en anpassad version av metoden som skulle tillåta inkludering av barn med funktionsnedsättning samt yngre barn i forskningen.

Socialtjänstens statistik

Data kring barn i missgynnade eller utsatta situationer samlas också in regelbundet inom ramen för socialtjänstens insatser till barn såsom vård och placeringar utanför hemmet. Ett kontinuerligt arbete pågår för att kvalitetssäkra och utveckla denna statistik. Vad gäller barn och vuxna med olika typer av funktionsnedsättningar hade Statistiska centralbyrån under åren 2011–2016 i uppdrag från regeringen att redovisa och föreslå utveckling av data om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Statistiska centralbyrån fick också 2019 i uppdrag att ta fram och redovisa statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning och ska vidare göra en översyn av definitionen av funktionsnedsättning och ta fram en definition som kan användas som grund för nationell statistik och undersökningar.

Sammanställning av barns och ungas utsatthet för rasism

Se ovan om översynen av Barn-ULF vad gäller bl.a. barn med utländsk bakgrund. Regeringen har även gett Barnombudsmannen i uppdrag att utifrån barnkonventionen ta fram och sammanställa kunskap om barns och ungas utsatthet för rasism. I uppdraget ingår att utifrån barns och ungas perspektiv göra en kartläggning av barns och ungas utsatthet för rasism. Syftet med uppdraget är att få en samlad bild av hur rasismen mot barn och unga tar sig uttryck och i vilka sammanhang, och om hur barns och ungas livsvillkor påverkas av rasism samt hur barns och ungas utsatthet för rasism kan motverkas och förhindras. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2021.

Spridning och kunskapshöjande

8.

Webbplats om rättigheter

Barnombudsmannen hade i uppdrag av regeringen att under 2015–2018 genomföra insatser för att höja kunskapen hos barn och unga om deras rättigheter enligt barnkonventionen. Uppdraget syftade till att öka kunskaperna om vad rättigheterna innebär i praktiken. Inom ramen för uppdraget skapade myndigheten en webbplats som kallas *Mina rättigheter*. Webbplatsen innehåller information riktad till barn och unga om barnkonventionen och barnets rättigheter samt information riktad till pedagoger. Regeringen har även i mars 2020 uppdragit åt myndigheten att stärka och utveckla demokratiperspektivet på webbplatsen *Mina rättigheter*.

Kunskapslyftet för barnets rättigheter

Den 1 januari 2017 påbörjades regeringens satsning om ett kunskapslyft för barnets rättigheter i syfte höja kunskapen och stärka kompetensen om barnets rättigheter/barnkonventionen i statliga myndigheter, kommuner och regioner. Målet är att utveckla den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter/barnkonventionen hos de offentliga aktörerna.

Inom ramen för satsningen har Barnombudsmannen haft i uppdrag att under perioden 2017–2021 stödja kommuner och regioner för att säkerställa tillämpningen av barnkonventionen inom centrala verksamhetsområden. Sedan 2017 har även Barnombudsmannen haft i uppdrag att erbjuda stöd till ett antal statliga myndigheter, i deras arbete med att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen i deras verksamheter. 25 myndigheter

har ingått i satsningen så här långt, t.ex. Migrationsverket, Polismyndigheten, Skolverket och Socialstyrelsen. Myndigheterna har fått i uppdrag att analysera och identifiera utvecklingsbehov och vidta lämpliga åtgärder utifrån sina analyser och slutsatser. Vissa myndigheter har även fått fortsättningsuppdrag som fokuserat på särskilt angelägna barnrättsfrågor. Inom ramen för det stöd som Barnombudsmannen har erbjudit de offentliga aktörerna har myndigheten tagit fram ett digitalt processtöd som kallas Barnrättsresan som innehåller olika verktyg för implementering av barnkonventionen, t.ex. webbutbildningar om barnkonventionen och metoder för prövning av barnets bästa och barns rätt att komma till tals. Det digitala stödet kan nu användas av alla offentliga aktörer.

Barnombudsmannen har låtit utvärdera arbetet med de tio första statliga myndigheterna som ingick i kunskapslyftet. Sammantaget visar utvärderingen att flera av de myndigheter som deltagit har genomfört kartläggningar av myndighetens utgångsläge kopplat till barnrätt. Flertalet myndigheter har utarbetat handlingsplaner alternativt strategier för hur barnrättsarbetet ska bedrivas. Ett fåtal myndigheter har beslutat om mål eller indikatorer för barnrättsarbetet. Samtliga myndigheter har genomfört kompetensutvecklande insatser för såväl chefer som medarbetare kopplat till barnets rättigheter.

Sedan juni 2019 har länsstyrelserna regeringens uppdrag att, i samverkan med Barnombudsmannen, samordna och utveckla länsstyrelsernas tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner. Syftet med uppdraget är att, i högre utsträckning än idag, bidra till att tillämpningen av barnets rättigheter säkerställs i praktiken på kommunal och regional nivå.

Oberoende övervakning

9. Barnombudsmannen har presenterat ett förslag på hur en möjlighet att ta emot och utreda enskilda klagomål från barn och unga skulle kunna se ut. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Barns rättigheter och affärssektorn

10. (a) År 2018 utvärderade Statskontoret, på uppdrag av regeringen, efterlevnaden av handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter. Uppföljningen visade bl.a. på att stödet till företag avseende mänskliga rättigheter vid främjande utomlands har ökat.

(b) År 2019 lanserades en plattform för internationellt hållbart företagande. Plattformen är en utveckling av handlingsplanen och i den beskriver regeringen samlat vad den gör inom området och vilka ambitioner som finns.

B. Generella principer (artiklarna 2, 3, 6 and 12)

Icke-diskriminering

11.(a) Enligt Regeringsformen, som utgör grundlag, ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt ska tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av bl.a. hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet. Diskriminering på grund av bl.a. etnisk tillhörighet är även förbjuden enligt diskrimineringslagen (2008:567).

I Sverige finns det en omfattande straffrättslig lagstiftning som förbjuder olika uttryck för rasism. En parlamentariskt sammansatt kommitté har föreslagit att det därutöver ska införas ett förbud mot rasistiska organisationer genom ny straffrättslig lagstiftning. Enligt förslaget ska det införas två nya brott, organiserad rasism och stöd åt organiserad rasism. Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

(b)

Barn som lever i socioekonomisk utsatthet och barn i samhällsvård

Av socialtjänstlagen framgår att samhällets socialtjänst ska bygga på demokratins och solidaritetens grund i syfte att främja människornas, ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor, aktiva deltagande i samhällslivet. Lagstiftningen är nationell och ska omfatta alla barn. Kommunerna och Statens institutionsstyrelse ska tillämpa denna i sina verksamheter.

Barn som är asylsökande, flyktingar och migranter

Kommunen ansvarar för det praktiska mottagandet av ensamkommande barn, dvs. boende, daglig omsorg, eventuellt särskilt stöd, god man och skolgång. Grunden för det kommunala mottagandet av ensamkommande barn är den så kallade normaliseringsprincipen. Den innebär att alla barn

som vistas i Sverige så långt möjligt ska omfattas av samma sociala omvårdnadssystem.

Asylsökande barn har också vissa rättigheter enligt utlänningslagen (2005:716) Asylsökande barn har samma rätt till utbildning som andra barn enligt skollagen (2010:800) men omfattas inte av skolplikten. Asylsökande barn har också rätt till förskola på samma villkor som alla andra barn i Sverige. Även barn som vistas i Sverige utan tillstånd har rätt till utbildning på samma villkor som andra barn enligt skollagen.

Regionerna ska erbjuda asylsökande barn såväl som barn som vistas i Sverige utan tillstånd eller lagligt stöd hälso- och sjukvård och tandvård i samma omfattning och på samma villkor som alla barn som är bosatta i regionen.

Migrationsverket har informationsmaterial riktat till asylsökande barn. Informationen tar bl.a. upp barnkonventionens artiklar och förklarar att asylsökande barn har samma rättigheter som andra barn i det svenska samhället. Migrationsverket tillhandahåller också information riktad till vuxna om barn i asylprocessen.

Se även svaret på fråga 29 (e).

Romska och samiska barn

Den 1 januari 2019 trädde förändringar i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen), skollagen (2010:800) och socialtjänstlagen (2001:453) i kraft. Förändringarna är en förstärkning av de nationella minoriteternas rättigheter samt ökade krav på att inkludera barn och unga i genomförandet av minoritetspolitiken. Enligt minoritetslagen ska det allmänna bl.a. särskilt främja barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket. Bestämmelsen grundar sig på Sveriges åtaganden i barnkonventionen. Nationella minoriteter ska också ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och inflytandet ska genomföras på ett sätt som är anpassat till barn och unga.

Sedan 2012 har Sverige en strategi för romsk inkludering med målet att; den rom som fyller 20 år 2032 ska ha lika möjligheter i livet som den som är icke-rom. Strategin utgår från principen om icke-diskriminering och omfattar insatser för barn och unga inom områdena bostad, arbete, utbildning, hälsa och social omsorg, språk och kultur samt civil organisering. De första åtta åren har bl.a. inneburit satsningar på brobyggare i skolan, där personer med romsk språk- och kulturkompetens stöttar romska elever. Därutöver har insatser gjorts för ungas organisering

Lesbiska, homosexuella, bisexuella, trans- och intersex barn

Regeringens arbete bedrivs sedan 2014 utifrån strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. I januari 2021 beslutade regeringen om en handlingsplan i syfte att komplettera den befintliga strategin och kraftsamla arbetet med konkreta åtgärder för perioden 2020–2023. Handlingsplanen innefattar åtgärder inom ett flertal fokusområden.

Inom fokusområdet som avser unga hbtqi-personer kommer Skolverket och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor fortsätta sina uppdrag för lika rättigheter och en mer inkluderande skolmiljö för unga hbtqi-personer. Bland annat har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor i uppdrag att verka för en mer inkluderande skolmiljö och mötesplatser på fritiden för unga hbtqi-personer och en större övergripande kartläggning som avser att följa upp utvecklingen och situationen för unga hbtqi-personer i Sverige idag. Som ett led i det förstärkta arbetet har även Barnombudsmannen fått i uppdrag att undersöka vilka utvecklingsbehov och insatser som behövs för att göra skolan till en mer trygg och inkluderande plats för unga transpersoner och icke-binära.

(c) I diskrimineringslagen (2008:567) finns skydd mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Diskrimineringskyddet täcker i stort alla samhällsområden. Diskrimineringsombudsmannen (DO) har tillsyn över att lagen följs. DO ska genom råd och på annat sätt medverka till att den som utsatts för diskriminering kan ta till vara sina rättigheter. DO kan utreda anmälningar om diskriminering och driva enskildas ärende om diskriminering till domstol.

Regeringen har tillsatt utredningen om En effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen som bl.a. ska se över hur tillsynen vad gäller diskriminering på det skollagsreglerade området kan flyttas från DO till Skolinspektionen. Utredningen lämnade sitt delbetänkande den 15 december 2020 och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Barnets bästa

12.(a) Den 1 januari 2020 trädde lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) i kraft. Av propositionen (prop. 2017/18:186) framgår att för att barnkonventionen ska få genomslag krävs utöver inkorporering bl.a. fortsatt transformering av konventionen. Barnkonventionen bör fortsatt synliggöras i förarbeten till lagstiftning där barnets rättigheter kan vara relevanta.

Transformeringsarbetet behöver fortsätta och bli mer systematiskt för att få en tydligare koppling till rättigheterna i konventionen. I det fortsatta transformeringsarbetet bör särskilt fokus ligga på principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser samt barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade. Myndigheter på olika nivåer som fattar beslut som rör barn måste bedöma och fastställa barnets bästa genom barnanpassade förfaranden. Det är en process som innefattar flera steg och där barnets åsikter utgör en väsentlig del.

Vidare framgår av den strategi för att stärka barnets rättigheter som riksdagen godkände den 1 december 2010 (se svaret på fråga 2 a) bl.a. att all lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen, beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter, aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan, aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn samt att beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.

Barnets rättigheter har länge varit en del av Sveriges utvecklingssamarbete och Sida, Sveriges biståndsmyndighet, har ett omfattande metodstöd för hur barnets rättigheter ska integreras.

(b) Se svaren på frågorna 4 (a), 4(b) och 8.

(c)

Barn i samhällsvård

Bestämmelserna om barnets bästa utgör en av de inledande bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. Vid beslut om tvångsvård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ska däremot vad som är bäst för den unge alltid vara avgörande.

Av socialtjänstlagen (2001:453) framgår bl.a. att socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska även i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver.

Utredningen Framtidens socialtjänst har 2020 lämnat förslag som syftar till att förtydliga barnrättsperspektivet i socialtjänstlagen. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Vårdnad, boende och umgänge

Genom ändringar som föreslogs i propositionen *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*, och som trädde i kraft 1 juli 2021, har barns ställning i förfaranden som rör vårdnad, boende eller umgänge stärkts. T.ex. har regleringen i föräldrabalken ändrats på så sätt att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge, inte bara vid beslut i sådana frågor. Genom ändringen tydliggörs bestämmelsens breda tillämpningsområde och det barnrättsperspektiv som ska genomsyra alla åtgärder som rör barn. Principen om barnets bästa samverkar med barnets rätt till delaktighet. Se även svaret på fråga 21 (b).

Asyl

Principen om barnets bästa är införlivad i portalparagrafen om barnets bästa i 1 kap. 10 § utlänningslagen (2005:716).

Se svaret på fråga 29 (a) om lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

Den 20 juli 2021 trädde ändringar av utlänningslagen (2005:716) i kraft. I förarbetena gjordes bl.a. en analys av vilka konsekvenser som förslagen på ändringar skulle få för barn, både i förhållande till utlänningslagen (2005:716) och lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd. Regeringen bedömde att förslagen skulle innebära förbättringar jämfört med den tillfälliga lagen men att vissa försämringar skulle kunna uppstå ur ett barnrättsperspektiv jämfört med en återgång till utlänningslagens regler.

- Migrationsverket utformar rättsliga ställningstaganden och rättsliga kommentarer som, när det är relevant, ska belysa principen om barnets bästa och frågor som kräver särskild hänsyn till barns särskilda utsatthet och särskilda behov. Migrationsverket har också tagit fram handläggningsstöd i särskilda frågor rörande prövningen av barns ansökan om asyl. Med anledning av att barnkonventionen blivit svensk lag har Migrationsverket tagit fram ett rättsligt stöd om vad det får för konsekvenser för prövningen.

Stöd till barn som är brottsoffer och vittnen till brott

- Brottsoffermyndigheten arbetar på flera olika sätt med att sprida information om rättigheter och vilka möjligheter till stöd och skydd som finns till barn och unga samt till de yrkesverksamma och ideella som möter barn och unga. Myndigheten har ett pågående uppdrag från regeringen att ta fram ett kunskapsstöd för aktörer som till exempel socialtjänstens familjerätter, ombud och domstolar avseende behoven hos barn som har bevittnat våld och som vistas i skyddat boende. Uppdraget ska redovisas senast den 29 januari 2022.

•

- (d) Se svaren på frågorna 4 (b) och 8.

Rätten till liv, överlevnad och utveckling

13. Det är oroväckande att den psykiska ohälsan fortsatt är hög bland barn och unga. Under de senaste åren har regeringen genomfört flera satsningar för att stärka arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Under 2021 fördelas ca 1,7 miljarder kronor genom en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom området. Merparten av medlen riktas till kommuner och regioner för att stärka och

utveckla deras arbete. Barn och unga är en särskilt viktig målgrupp för satsningen.

Regeringen genomför också flera insatser för att stärka tillgången till barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Det handlar om riktade medel till regionerna för att öka tillgängligheten och tillsättandet av en delegation som ska stödja regionerna i att korta köerna till vård och behandling. Regeringen har också tillsatt en utredning för att nå en mer sammanhållen och likvärdig vård för barn och unga.

Vidare genomförs satsningar för att stärka primärvården, ungdomsmottagningarna, elevhälsan, studenthälsovården och arbetet med suicidprevention. Regeringen har också ökat stödet till civilsamhällets organisationer, som ofta är viktiga för barn och unga, i syfte att främja hälsa och förebygga ohälsa och suicid. För 2021 fördelas ca 70 miljoner kronor för detta ändamål.

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att tillsammans med ett tjugotal berörda myndigheter inkomma med underlag inför en kommande nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Barn och unga är en särskilt prioriterad målgrupp i arbetet som ska redovisas senast den 30 september 2023. Därtill har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Folkhälsomyndigheten fått i uppdrag att kartlägga ungas upplevda psykiska hälsa och ohälsa. Särskilt fokus i arbetet ligger på unga hbtqi-personer.

Under 2021 avsätter regeringen vidare 50 miljoner kronor för insatser som syftar till att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i gruppen asylsökande och nyanlända, däribland asylsökande och nyanlända barn. Regeringen fördelar under 2021 även 13 miljoner kronor för att stärka det civila samhällets arbete med suicidprevention varav särskilda medel riktas till suicidpreventiva insatser för hbtqi-personer.

Eftersom unga transpersoner är överrepresenterade när det gäller suicidalitet och självskada har Folkhälsomyndigheten genomfört en studie om unga transpersoners erfarenheter i syfte att få mer information och förslag till åtgärder. Studien är en kvalitativ intervjustudie med 29 unga transpersoner 16–26 år. Den tar även upp förslag på förändringar och insatser som kan minska den psykiska ohälsan bland transpersoner. Se även svaret på fråga 11 (b).

Respekt för barnets åsikter

14.

(a) Utlänningslagen m.m.

Utlänningslagen (2005:716) föreskriver att i fall som rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver. När barnet berörs av ett beslut ska barnet höras om det inte är olämpligt.

Migrationsverket ska enligt instruktion (2019:502) analysera konsekvenserna för barn inför beslut eller andra åtgärder som kan röra barn.

Migrationsverkets egna riktlinjer anger bl.a. att rätten att bli hörd måste utövas på ett sätt som skyddar barnet. Regeringen har gett Migrationsverket i uppdrag att redovisa åtgärder och resultat av arbetet med att säkerställa barnets rättigheter enligt barnkonventionen.

Migrationsverket har redovisat en rad åtgärder, bl.a. har myndigheten publicerat ett rättsligt ställningstagande om prövning av barns bästa och reviderat det rättsliga ställningstagandet om att höra barn i migrationsärenden samt utvecklat och implementerat metod- och handläggningsstöd.

Föräldrabalken

Se svaret på fråga 21(b) gällande barnets rätt att komma till tals i vårdnadstvister.

Socialtjänstlagen

Se svaret på fråga 23 (a) om förslag från utredningen Framtidens socialtjänst.

(b) Se svaret på fråga 2 (c) vad gäller barns delaktighet.

Nationell satsning för att stärka demokratin

Inom ramen för en nationell satsning på att stärka demokratin 2020–2021 har ett flertal statliga myndigheter och aktörer i det civila samhället fått i uppdrag att genomföra insatser som stärker barn- och ungas förutsättningar att framföra åsikter och delta i demokratiska processer. Ett exempel är att Barnombudsmannen har fått i uppdrag att stärka och utveckla demokratiperspektivet på webbplatsen Mina rättigheter, se svaret på fråga 8.

Ungdomsråd för klimat, miljö och arbetet med Stockholm+50

Regeringen bjuder fram till högnivåmötet Stockholm+50 juni 2022 in till ett ungdomsråd en gång per termin för att diskutera hållbar utveckling. Syftet är att ha en kontinuerlig dialog med ungdomsorganisationer i arbetet med Stockholm+50 samt kring ytterligare en pågående miljö- eller klimatpolitisk process. Under hösten 2020 samt våren 2021 diskuterades klimatförändringarna respektive biologisk mångfald. I den svenska delegationen till FN:s klimatförhandlingar (UNFCCC) ingår två ungdomsrepresentanter utsedda av LSU - Sveriges ungdomsorganisationer.

(c) Se svaret på fråga 8 vad gäller kunskapslyftet för barnets rättigheter.

Särskilt om personal inom socialtjänsten

Barnkonventionen och barnets bästa och rätt till delaktighet är en utgångspunkt i de föreskrifter, allmänna råd samt stödmaterial som utarbetats av Socialstyrelsen och riktar sig till socialtjänsten om stöd och skydd till barn och ungdomar.

Särskilt om skolan

Statens skolverk erbjuder skolväsendet stöd i frågor om att utveckla arbetet med barns och elevers inflytande och delaktighet inom skolväsendet.

C. Medborgerliga fri-och rättigheter (artiklarna 7, 8 och 13–17)

Statslöshet och nationalitet

15.(a) Den 20 juni 2021 ändrades lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap och ett undantag från det tidigare kravet på att ett uppehållstillstånd ska vara permanent för att förvärva svenskt

medborgarskap infördes för vissa statslösa barn och unga vuxna som har fötts i Sverige och haft hemvist i landet en viss tid.

(b) Ett barn får automatiskt svenskt medborgarskap vid födseln om en förälder till barnet är svensk medborgare eller en avliden förälder till barnet var svensk medborgare vid sin död.

I slutbetänkandet Ändrade regler i medborgarskapslagen, som lämnades i juli 2021, ingick att se över om det bör införas ett system med automatiska förvärv av medborgarskap för vissa statslösa barn som föds i Sverige. Utredaren bedömde att ett sådant system inte bör införas, bl.a. eftersom denna grupp kan få medborgarskap genom anmälan. I betänkandet föreslås att bestämmelserna om befrielse från svenskt medborgarskap bör utökas med krav på barns samtycke och att en befrielse inte får stå i strid med barnets bästa. Betänkandet remissbehandlas med sista svarsdatum den 4 november 2021.

Tillgång till ändamålsenlig information

16.(a) Regeringen beslutade 2017 om en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet. Det övergripande målet i den nationella strategin är att det svenska skolväsendet ska vara ledande i att använda digitaliseringens möjligheter på bästa sätt för att uppnå en hög digital kompetens hos barn och elever och för att främja kunskapsutvecklingen och likvärdigheten. En nationell handlingsplan lyfter fram olika initiativ och aktiviteter som behövs för att nå strategins satta mål till år 2022.

Statens medieråd är en myndighet som har i uppgift att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. I uppdraget ingår att följa medieutvecklingen när det gäller barn och unga, samt sprida information och ge vägledning om barns och ungas mediesituation.

(b) Polismyndigheten har genomfört en rad åtgärder för att skapa en effektiv utredningsverksamhet för att bekämpa sexualbrott mot barn. Myndigheten har bl.a. infört av specialiserade utredningsgrupper för internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn i de regionala it-brottscentrumen.

D. Våld mot barn (artiklarna 19, 24 (3), 28 (2), 34, 37 (a) och 39)

Tortyr och annan grym eller kränkande behandling eller straff

17. (a) Lagändringar trädde i kraft den 1 juli 2020 vilka innebär en särreglering av tvångsåtgärderna fastspänning med bälte, avskiljande från andra patienter och inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster för patienter under 18 år. Särregleringen medför att förutsättningarna för att använda dessa tvångsåtgärder har skärpts och att tiden för hur länge tvångsåtgärden får pågå förkortas samt att förutsättningarna för förlängning av en beslutad tvångsåtgärd tydliggörs.

Hur och när Statens institutionsstyrelse (SiS) får avskilja unga framgår av lagstiftning och i myndighetens interna föreskrifter. För att vården inom SiS ska kunna genomföras på ett tryggt och säkert sätt kan medarbetare i vissa fall behöva använda särskilda befogenheter. Det är åtgärder som t.ex. begränsar ungdomarnas rörelsefrihet, kontakter med omvärlden eller åtgärder som avser möjligheten att kontrollera vad som förs in på institutionen. Befogenheterna ska bara användas om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Den mest ingripande särskilda befogenheten är att hålla en person i avskildhet, utan möjlighet att träffa andra ungdomar. För att en ungdom ska få avskiljas krävs att han eller hon uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att denne inte kan hålla sig till ordningen.

Regeringen har givit Inspektionen för vård och omsorg (IVO) uppdrag om förstärkt tillsyn och analys av Statens institutionsstyrelse (SiS) särskilda ungdomshem där endast unga flickor vårdas. Bakgrunden till uppdraget är att det har uppmärksammats maktmissbruk och allvarliga missförhållanden för placerade unga flickor på SiS institutioner. Uppdraget ska redovisas i december 2022.

(b) Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att stimulera och stärka det nationella arbetet med att utveckla och sprida relevant och aktuell kunskap samt ändamålsenliga kunskapsstöd, metoder och arbetssätt till hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar med barn i den psykiatriska heldygnsvården – inklusive den psykiatriska tvångsvården. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 november 2022.

Statens institutionsstyrelse (SiS) utbildar kontinuerligt sin personal i icke-våldsamma och icke-tvångsmässiga vårdmetoder. Myndigheten har sedan 2017 ett samarbete med Rädda Barnen som utbildar SiS psykologer i Traumamedveten omsorg. SiS tillhandahåller också utbildning i att upptäcka och förhindra självmordsintentioner och självskadebeteende. För att kunna hantera situationer då en ungdom blir våldsam mot sig själv eller andra utbildas alla medarbetare i ett obligatoriskt program för konflikthantering och fysiska interventioner.

(c) Enligt socialtjänstlagen ansvarar varje kommun för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Inom socialtjänsten bedriver Inspektionen för vård och omsorg (IVO) bl.a. tillsyn över handläggning av ärenden, hur kommunerna bedriver uppsökande verksamhet samt själva utförandet av insatserna. Det innebär att myndigheten även utöver tillsyn över hem för vård eller boende (HVB) för barn, unga och vuxna inklusive de boenden som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Barn kan anmäla brister och missförhållanden till IVO. Myndigheten ska erbjuda barn att tala enskilt med inspektörerna vid tillsyn av HVB.

Den som är placerad inom den slutna ungdomsvården kan överklaga alla beslut som gäller henne/honom till domstol. Den som är missnöjd med något på ungdomshemmet har alltid rätt att klaga till personalen eller till någon av de myndigheter som kontrollerar att ungdomshemmet följer lagen t.ex. IVO, Skolinspektionen eller Justitieombudsmannen.

Övergrepp och vanvård

18. (a) Se svaret på fråga 7 samt fråga 19 (a). Socialstyrelsen ska även enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall genomföra utredningar när ett barn har dödats eller när en vuxen person har dödats av en närstående eller tidigare närstående person. Syftet med utredningarna är att identifiera brister i samhällets skyddsnät och ge regeringen underlag för beslut om åtgärder. 2019 utvidgades lagen till att även gälla fall när ett barn blivit grovt eller synnerligen grovt misshandlat av en närstående eller tidigare närstående person.

(b) Att utsätta ett barn för våld är kriminaliserat enligt svensk lag. Brottsbalken innehåller dessutom grunder för straffskärpning om den tilltalade t.ex. utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att

värja sig eller om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Den 1 juli 2021 infördes även ett nytt brott, barnfridsbrott, som innebär att det blir straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation. Är brottet grovt döms för grovt barnfridsbrott.

(c) Den principiella utgångspunkten i lagstiftningen för att skydda barn mot övergrepp och vanvård är att ge familjen nödvändigt stöd. Socialtjänsten har enligt socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) ett tydligt ansvar för att skydda barn som far illa eller riskerar att fara illa. Utgångspunkten är att alla insatser till skydd och stöd för barn och unga ska ske under frivilliga former. Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet. I de fall barn utsätts för övergrepp eller vanvård får socialnämnden fatta beslut om att vårda barnet utanför hemmet utan samtycke från vårdnadshavare. Endast när behövlig vård inte kan anordnas på frivillig väg ska tvångsåtgärder tillämpas. I syfte att ge utsatta barn och unga det stöd och den behandling de behöver har socialnämnden i vissa fall enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) möjlighet att ingripa med tvång.

Enligt SoL har barnet rätt till skydd om han eller hon är brottsoffer, vilket även inkluderar barn som har bevittnat våld där närstående varit inblandade. Det är kommunens ansvar att se till att ett barn som utsatts för våld, eller bevittnat våld av eller mot en närstående, får det stöd och den hjälp som barnet behöver. För att kommunen ska få vetskap om barn som behöver hjälp bör alla som misstänker att ett barn far illa göra en orosanmälan till socialtjänsten. För personer som tillhör vissa yrkesgrupper, t.ex. skol- och sjukvårdspersonal och polis, finns det en skyldighet enligt lag att anmäla när de i sitt arbete får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Som stöd till vård- och omsorgspersonal har Socialstyrelsen publicerat föreskrifter och allmänna råd om arbetet med våld i nära relationer (2014:4) Av dessa framgår att när socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. Personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden som gäller våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld bör

dessutom ha kunskaper om hur man för samtal med ett barn om våld och andra övergrepp, och vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.

(d)

Anställda inom skolväsendet

Anställda inom skolväsendet har enligt socialtjänstlagen ansvar att anmäla till socialnämnden om det finns misstanke om att ett barn upp till 18 år far illa eller riskerar att fara illa. Regeringen har givit Statens skolverk och Socialstyrelsen uppdraget att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga. Särskilda insatser ska riktas mot dels riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Anställda inom socialtjänsten och hälso-och sjukvården

Socialstyrelsen har tagit fram en handbok som syftar till att ge socialtjänsten och hälso- och sjukvården vägledning på området. Den tar upp lagstiftning och förarbeten samt kunskap baserad på forskning och erfarenheter från verksamheterna.

Regeringen fattade beslut 2017 om att ändra examensbeskrivningarna i högskoleförordningen (1993:100) för bl.a. socionomutbildningen, att innehålla obligatoriska moment om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

(e) Varje år, sedan 2007, fördelar Socialstyrelsen utvecklingsmedel och tillhandahåller nationellt och regionalt kompetensstöd i syfte att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer inom vården och omsorgen.

(f) Enligt socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att se till att barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa får det stöd och skydd som de behöver. Olika statliga myndigheter bidrar med stöd och vägledning samt genomför inspektioner av att lagstiftningen efterlevs. Kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen om det yttersta ansvaret för att se till att barn och unga inte far illa eller riskerar att fara illa gäller även barn med funktionsnedsättning. Av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade framgår att den myndighet som utövar tillsyn över

verksamheterna enligt denna lag, får vid tillsyn som rör barn barns förhållande höra barnet om det kan antas att barnet inte tar skada av samtalet. Barnet får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Se även svaret på fråga 18 (d).

Alla former av våld inklusive sexuellt utnyttjande

19.

a) Se svaret på fråga 2 (c) angående utredning som ska ta fram förslag på en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Enligt direktiven till utredaren ska utredaren i framtagandet av strategin lyssna till barn och unga samt beakta deras synpunkter och åsikter.

b) Att se över barnhusverksamheten ingår som en del i de direktiv som nämns i svaret på fråga 19 (a).

(c) Insatser mot kränkande behandling m.m. på nätet

Statens medieråd har under flera år haft i uppdrag att genomföra kampanjen No Hate Speech Movement med syfte att höja kunskapen om rasism, sexism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga. Inom kampanjen har informationsmaterial och pedagogiska verktyg tagits fram riktat till bl.a. elever och lärare. Myndigheten har nu i uppdrag att identifiera och sammanställa metoder för att motverka rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet bland barn och unga.

Insatser mot kränkande behandling m.m. i skolan

Utbildningen i skolan ska enligt skollagen (2010:800) utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. All personal i skolan har enligt skollagen en skyldighet att aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Diskriminering är enligt diskrimineringslagen (2008:567) förbjuden på utbildningsområdet. Statens skolinspektion och Diskrimineringsombudsmannen utövar tillsyn över att bestämmelserna i skollagen respektive diskrimineringslagen följs.

Insatser mot hatbrott m.m.

Polismyndigheten har höjt ambitionsnivån avseende hatbrott och andra brott som hotar de grundläggande fri- och rättigheterna. Bl.a. har en

nationell kontaktpunkt införts för dessa frågor och numera finns så kallade demokrati- och hatbrottsgrupper i polisregionerna Stockholm, Väst och Syd. Även i övriga fyra polisregioner ska det finnas en motsvarande förmåga. Avsatta resurser ska, utöver att utreda aktuella brott, arbeta med brottsofferstöd, intern utbildning, samverkan och andra trygghets- och förtroendeskapande åtgärder. Myndigheter inom bl.a. rättsväsendet fortsätter att utveckla arbetet mot hat och hot.

Polismyndigheten har, på uppdrag av regeringen, bl.a. vidareutvecklat läromedel om mänskliga rättigheter, demokrati- och hatbrott för högstadiet och gymnasiet och tagit fram utbildningsmaterial med grundläggande information om demokratin, polisen och lagar och regler i Sverige.

Se även svaren på frågorna 20 (b), 31 (a) och (c) samt 32 (a) och (d).

(d)

Insatser av Polismyndigheten

Regeringen gav 2016 Polismyndigheten i uppdrag att identifiera och genomföra åtgärder för att förstärka och utveckla förmågan att upptäcka, utreda, förhindra och förebygga sexualbrott mot barn, utveckla förmågan att identifiera offer och gärningsmän vid dessa brott samt förbättra samverkan inom Polismyndigheten, med berörda aktörer nationellt och inom det internationella samarbetet. Sedan 2016 genomför Polismyndigheten särskilda insatsveckor mot människohandel för sexuella ändamål, koppleri, köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling m.m. Myndigheten har även genomfört många kompetenshöjande insatser och har sedan 2018 en handlingsplan för arbetet som syftar till att förebygga och motverka prostitution och människohandel för alla ändamål samt att bidra till ett bättre skydd och stöd för personer som är utsatta för människohandel.

Insatser av Jämställdhetsmyndigheten

Jämställdhetsmyndigheten har ett nationellt uppdrag att samordna arbetet mot alla former av människohandel vilket inkluderar arbetet mot människohandel med barn. Inom ramen för sitt arbete driver myndigheten det nationella metodstödsteamet mot prostitution och människohandel (NMT) där Polismyndigheten ingår tillsammans med bl.a. Åklagarmyndigheten, Migrationsverket, Arbetsmiljöverket, Skatteverket och regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel inom

socialtjänsten. *Manual vid Misstanke om Människohandel* (den svenska motsvarigheten till en national referral mechanism for victims of trafficking in human beings) tydliggör de olika aktörernas ansvar i stödprocessen till personer utsatta för människohandel och ansvaret gällande människohandel med barn.

Utöver myndighetens samordningsansvar gav regeringen i september 2019 Jämställdhetsmyndigheten i särskilt uppdrag att stärka arbetet mot att barn och unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel samt kartlägga omfattningen av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Myndigheten ansvarar även för kampanjsidan Resekurage (resekurage.se) som riktar sig till svenska resenärer och uppmanar till polisanmälan, via direktlänk, om de bevittnar misstänkt sexuell exploatering av barn i samband med utlandsresor.

Insatser av socialtjänsten

Regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel inom socialtjänsten fungerar som stöd till Jämställdhetsmyndighetens nationella uppdrag rörande prostitution och människohandel för alla ändamål. Regionkoordinatorernas uppgift är bl.a. att bistå myndigheter med stöd vid människohandelsärenden och fungera som en regional aktör med spetskompetens gällande människohandel. Regionkoordinatorerna bistår också barn som utsatts för människohandel. Jämställdhetsmyndigheten finansierar ett återvändandeprogram för offer för människohandel som genomförs av FN-organisationen International Organization for Migration (IOM), som även bistår barn i återvändandeprocessen.

Insatser av Barnombudsmannen

Regeringen gav i februari 2020 i uppdrag till Barnombudsmannen att kartlägga kunskap om hur barns och ungas hälsa och relationer påverkas av pornografi samt att inventera metoder för att stärka barns och ungas motståndskraft mot negativ inverkan av pornografi.

Handlingsplan mot prostitution och människohandel

2018 beslutade regeringen om en handlingsplan mot prostitution och människohandel. Handlingsplanen syftar till att förebygga och motverka prostitution och människohandel för alla ändamål samt att bidra till ett bättre skydd och stöd för personer som är utsatta för människohandel. En

målsättning är att inget barn ska utsättas för människohandel, exploatering eller sexuella övergrepp.

Särskilda utredningar och satsning på förbättrad upptäckt av våld

Socialstyrelsen genomför regelbundet utredningar enligt lagen om utredningar för att förebygga vissa dödsfall och skador (2007:606). Syftet är att ge regeringen underlag för beslut om åtgärder som förebygger bland annat att barn far illa. Kraven på myndigheter att ställa experter till utredningsverksamhetens förfogande har också skärpts. I den senaste rapporten (2018) fann Socialstyrelsen flera brister i samhällets arbete för berörda barn. I hälso- och sjukvården uppmärksammades inte familjers konfliktfyllda och påfrestande livssituation i tillräcklig utsträckning, inte heller barnens utsatthet som anhöriga trots kännedom om föräldrarnas problem. Vidare beaktades alltför sällan orosanmälningar av aktörer som föräldrarna hade kontakt med. Socialstyrelsen beräknas lämna nästa rapport i januari 2022.

Regeringen gav i augusti 2019 Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Socialstyrelsen, i uppdrag att verka för förbättrad upptäckt av våld. Uppdraget ska redovisas i mars 2022.

Regeringen avser att tillsätta en utredning som bl.a. ska överväga om skyddet för barn behöver stärkas vid frågor om umgänge med en förälder som har utövat våld eller gjort sig skyldig till någon annan allvarlig kränkning. (Regeringens åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor).

20.

Nationellt kunskapsstöd vid intersexuella tillstånd

(a) Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen tagit fram ett kunskapsstöd till hälso- och sjukvårdens profession om vård och behandling vid intersexuella tillstånd. Intersexuella tillstånd utgör en del av den större mängd medfödda tillstånd som inordnas under den medicinska klassifikationen ”Disorders of Sex Development” (DSD, alternativ utläsning ”Differences in Sex Development”) Kunskapsstödet som publicerades i mars 2020 avser att stärka barnets rättigheter och bidra till en större

restriktivitet gällande kirurgiska ingrepp. Socialstyrelsen har även tagit fram information till patienter och anhöriga inklusive riktad information till barn och unga.

b)

Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens insatser

Arbetet mot hedersrelaterad brottslighet är en prioriterad fråga inom Polismyndigheten och ingår i satsningen mot särskilt utsatta brottsoffer. Polisen har sedan 2017 ett nationellt kompetensnätverk mot hedersrelaterad brottslighet och ett nytt metodstöd har tagits fram.

Metodstöd för åklagare att användas vid handläggning av ärenden gällande hedersrelaterad brottslighet, äktenskapstvång, barnäktenskap och kvinnlig könsstympning har tagits fram. På varje allmän åklagarkammare och på Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet har särskilda åklagare, s.k. ”Hedersåklagare” utsetts för att hantera de aktuella ärendetyperna. Åklagarmyndigheten har även utsett en ämnesspecialist som ska ansvara för hedersrelaterad brottslighet. Ämnesspecialisten kommer till exempel leda ett nationellt nätverk bestående av de särskilt utsedda hedersåklagarna. Sedan flera år tillbaka erbjuder myndigheten en vidareutbildning om bl.a. äktenskapstvång och könsstympning. Vid Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum finns en åklagare som särskilt ansvarar för ämnesområdet hedersrelaterad brottslighet inklusive äktenskapstvång och könsstympning.

Jämställdhetsmyndighetens insatser

Regeringen har uppdragit åt Jämställdhetsmyndigheten att inventera effektiva arbetssätt för attitydförändring och beteendeförändring gällande könsstympning av flickor och kvinnor samt att sprida dessa till relevanta aktörer. Berörda verksamheter är fritidsverksamheter, öppna ungdomsverksamheter och mötesplatser samt det civila samhället.

Barnafrids insatser

Linköpings universitet (Barnafrid –Nationellt kunskapscentrum) har sedan 2018 haft i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning för landets barnhusverksamheter samt

att samla in och sprida dessa verksamheters erfarenhet från utredningsarbete med hedersrelaterad brottslighet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2022.

Lagstiftning mot barnäktenskapsbrott och hedersbrott

Den 1 juli 2020 infördes ett särskilt barnäktenskapsbrott och en straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv. Det infördes även ett utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands för att ingå barnäktenskap eller könsstympas. I betänkandet Ett särskilt hedersbrott föreslås bl.a. att det ska införas ett särskilt hedersbrott. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Asyl och medborgarskap

Se svar på fråga 15 (b). I slutbetänkandet Ändrade regler i medborgarskapslagen föreslås bestämmelser om villkor för barns befrielse från svenskt medborgarskap: dels ska det inte stå i strid med barnets bästa, dels ska samtycke ges av barn som har fyllt 12 år. Syftet är att stärka barns rättigheter i dessa ärenden och öka möjligheterna att bl.a. motverka hedersrelaterat våld eller tvång, tex. i situationer där barnet riskerar att utsättas för t.ex. könsstympning eller barnäktenskap.

Migrationsverket har fått i uppdrag att senast den 1 oktober 2021 muntligt tillhandahålla en obligatorisk samhällsintroduktion för alla asylsökande över 15 år. Informationen ska bl.a. omfatta svensk lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck inklusive frågor om barnäktenskap och könsstympning. Anpassad skriftlig information ska lämnas till barn i familj som är under 15 år och ensamkommande barn. Ett individuellt samtal ska hållas med ensamkommande barn.

E. Familjemiljö och alternativ omvårdnad (artiklarna 5, 9–11, 18 (1) och (2), 20, 21, 25 och 27 (4))

Familjemiljö

21. (a) Ett av regeringens uttalade mål med den ekonomiska familjepolitiken är ett jämställt föräldraskap. Inom ramen för detta arbete tillsatte regeringen 2016 en utredning i syfte att se över föräldraförsäkringen, vilken lämnade sitt slutbetänkande 2017. Förslagen från utredningen bereds i Regeringskansliet.

Regeringen har även gjort en ändring i föräldrapenningens regelverk som möjliggör att fäder/den icke-gravida föräldern kan få föräldraledighet med ersättning för att följa med till mödravården under graviditeten. Syftet är att redan tidigt få fäder involverade i sina barn och därmed öka sannolikheten att fäderna tar ett större ansvar som föräldrar.

Regeringen beslutade i augusti 2018 om en ny nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd för att främja barns hälsa och utveckling.

Föräldraskapsstödet ska utgå från barnets rättigheter och vara jämställt och jämlikt. Barnrättsperspektivet, ett jämställt föräldraskap och jämlikhet i hälsa är grundläggande och genomsyrar strategin.

(b) Enligt föräldrabalken ska barnets bästa vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Genom ändringar som föreslogs i propositionen *Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister*, och som trädde i kraft 1 juli 2021, har barns ställning och rätt till information och att komma till tals i förfaranden som rör vårdnad, boende eller umgänge stärkts. T.ex. har socialnämnden möjlighet att i ett sådant förfarande höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Ändringarna innebär att fler och yngre barn ska ges möjlighet att delta i förfarandet, vilket bl.a. kan ha betydelse för att uppgifter om våldsutsatthet i fler fall kan komma fram och beaktas. Även flera av de andra lagändringarna tar sikte på stöd till barn som riskerar att fara illa. Det har t.ex. införts en möjlighet för domstol att i vissa fall, bl.a. när en vårdnadshavare dödat den andra föräldern, flytta vårdnaden om ett barn till en tillfällig vårdnadshavare.

(c) Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska risken för att barnet, eller någon annan i familjen, utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa beaktas särskilt. Domstolen och socialnämnden ska alltså alltid uppmärksamma om det finns en risk för att barnet far illa och måste i dessa fall göra en riskbedömning. År 2018 tog Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, på uppdrag av regeringen, fram handläggningsstödet Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge.

Jämställdhetsmyndigheten i samverkan med Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har under 2020 fått i [uppdrag att kartlägga hur uppgifter](#)

[om våld och andra övergrepp beaktas i vårdnadsdomar](#). Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2021.

Barn som berövats en familjemiljö

22. (a) Barnets bästa är portalparagrafen i socialtjänstlagen och utredningar kring ett barn som misstänks fara illa eller far illa ska utgå från denna princip. Bedömningar om vilket stöd och skydd ett barn kan behöva ska bygga på en social utredning om vad som är bäst för det enskilda barnet. Barns behov i centrum (BBIC) är ett arbetssätt framtaget för socialtjänstens myndighetsutövning, vilket syftar till att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn och unga.

(b) Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att alla barn ska utvecklas gynnsamt och få det stöd och den hjälp barnet behöver och utifrån vad som bedöms vara bäst för det enskilda barnet och dennes situation. Socialnämnden ska göra en individuell bedömning om ett barn som har en frihetsberövad förälder är i behov av stöd eller skydd.

Den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd lyfter bland annat ett tillgängligt stöd för frihetsberövade föräldrar.

Regeringen har årligen avsatt medel i Kriminalvårdens regleringsbrev för statsbidrag till ideella organisationer, vilket bl.a. möjliggjort utökade statsbidrag till organisationer som arbetar för att synliggöra och förbättra förhållandena för barn vars föräldrar är aktuella inom kriminalvården.

(c) Socialnämnden i varje kommun har ansvar för att rekrytera och utreda familjehem, att erbjuda dem utbildning samt säkerställa att de bedriver en vård som håller god kvalitet. Sveriges kommuner och regioner (SKR) har tagit fram stöd och vägledning för handläggare och beslutsfattare i kommuner gällande handläggningen av ärenden som rör ersättning till familjehem.

Vid en placerings upphörande ska socialnämnden tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård utanför det egna hemmet har upphört. Huvudprincipen är att socialtjänsten ska arbeta för återförening mellan barn och föräldrar. En bedömning om vad som är lämpligast ska alltid göras utifrån barnets bästa. Samverkan med andra verksamheter som skola och hälso- och sjukvård är viktigt för att barn och föräldrar ska få rätt stöd.

Se även svaret på fråga 2 c).

F. Barn med funktionsnedsättningar (artikel 23)

23. (a)

Lagstiftning

Enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ska barnets bästa särskilt beaktas när åtgärder rör barn. När en insats rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Vidare finns krav på dokumentation av barnets bästa och rätt att vara delaktig i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Se även svaret på fråga 14 (a).

Kunskaps- och metodstöd

Socialstyrelsen har tagit fram ett kunskapsstöd om att samtala med barn som vänder sig till personal som möter och samtalar med barn inom verksamheterna socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård.

Kunskapsstödet lyfter särskilt fram barn med funktionsnedsättningar.

För att säkerställa att barn med funktionsnedsättningar ges likvärdiga möjligheter inom rättsväsendet använder Polismyndigheten sig av en vetenskapligt prövad förhörsmetod. Vidare har samarbetet med kommuner och landsting inom ramen för s.k. barnahus utvecklats. Vid barnahusen sker planering kring det enskilda barnets specifika behov och polisanställda ges möjlighet att få stöd i planeringen av såväl socialsekreterare som psykologer.

Skolverket tillhandahåller en kompetensutvecklingsinsats avseende delaktighet, inflytande och likabehandling genom kollegialt lärande. Insatsen behandlar elevers möjlighet till delaktighet och inflytande i undervisningen (grundskolan och gymnasieskolan) och skolans skyldighet att säkerställa lika rättigheter och möjligheter för alla elever oavsett funktionsförmåga (grundskolan och gymnasieskolan och motsvarande skolformer).

Barnpanel

Specialpedagogiska myndigheten är en av de myndigheter som arbetar aktivt med att involvera barn i myndighetens verksamhet, som en del i ett pågående arbete med att utveckla barnrättsperspektivet. Myndigheten har en

barnpanel för att säkra att barns och ungas röster blir hörda inom verksamhetsområdet. Målet är att barns åsikter och erfarenheter tas tillvara i myndighetens arbete.

Uppföljning

Socialstyrelsen har, i enlighet med uppdrag från regeringen, genomfört en uppföljning av hur principen om barnets bästa tas tillvara i bedömningar, beslut samt vid planering av insats enligt LSS. Slutrapporten visar att barnets bästa inte tillvaratas i tillräcklig utsträckning. Brist på kunskap om funktionsnedsättningens konsekvenser och hur man samtalar med barn med kommunikationssvårigheter försvårar arbetet. Undersökningen visar också att det saknas tillgång till kommunikationshjälpmedel. Samtidigt har det tydligt framkommit i arbetet med uppföljningen att det finns ett stort engagemang och intresse för att utveckla arbetet med barns rättigheter i kommunerna.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ska varje år lämna en sammanfattande analys av bland annat dess tillsynsverksamhet. I rapporten *Vad har IVO sett 2019* framgår att barn och unga med funktionsnedsättning får bättre möjligheter att själva beskriva sina behov när boenden arbetar med alternativ och kompletterande kommunikation s.k. AKK. Cirka 90 procent av verksamheterna, hade kompetent personal inom AKK, eller hade genomfört utbildningsinsatser inom området. Det är alltså 10 procent av boendena som inte har den kunskap om AKK som verksamheten behöver, eller som inte använder AKK fullt ut, trots att barnen och ungdomarna behöver det.

b)

Personlig assistans, korttidsvistelse och omvårdnadsbidrag

Barn med funktionsnedsättning som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till vissa specifika insatser, varav en är personlig assistans. Insatsen personlig assistans är alltså reglerad i lag och därmed rättighetsbaserad. Regeringen har tillsatt en utredning som bland annat har till uppgift att ta ställning till om föräldraansvaret vid bedömningen av barns rätt till personlig assistans kan förtydligas och smalnars av genom tydliggörande i exempelvis kunskapsstöd eller om det krävs ändringar i regleringen av föräldraansvaret inom personlig assistans.

Utredningen lämnade betänkandet Stärkt rätt till personlig assistans till regeringen i maj 2021. Betänkandet är remitterat.

Stöd till föräldrar som har barn med funktionsnedsättning kan även ges i form av korttidsvistelse och omvårdnadsbidrag som baseras på den omvårdnad och tillsyn som barnet behöver utöver vad som är vanligt för barn i samma ålder utan funktionsnedsättning.

Hjälpmedel

Hjälpmedel förskrivs inom hälso- och sjukvården på både regional och kommunal nivå. Skolhuvudmännen ansvarar för pedagogiska hjälpmedel. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag spridit exempel på överenskommelser mellan skolhuvudmän och hälso- och sjukvårdshuvudmän som syftar till att säkerställa att barn med funktionsnedsättning får sitt hjälpmedelsbehov tillgodosett. Myndigheten för delaktighet har på regeringens uppdrag verkat för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning genom att publicera konkreta tips till kommuner och andra organisationer.

Samordning

För att uppnå en förbättrad samordning av stöd till barn med funktionsnedsättningar har Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen tagit fram ett kunskapsstöd som riktar sig till kommuner och landsting i egenskap av ansvariga för socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Kunskapsstödet syftar till att hjälpa föräldrarna att få tillgång till ett välfungerande stöd samtidigt som föräldrarnas arbetsinsats kring barnets behov blir hanterlig. Idag är barns tillgång till stöd alltför beroende av förälderns resurser att hitta och söka sådant. Det riskerar att leda till en ojämlig tillgång till vård, omsorg och stöd.

(c) Enligt skollagen ska alla elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling enligt utbildningens mål. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de krav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Barn som på grund av sin funktionsnedsättning eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan ska tas emot i specialskolan. Specialskolan

utgör inget tvång utan en möjlighet för elever och deras vårdnadshavare att söka till.

(d) Regeringen har vidtagit åtgärder för att utbilda och anställa fler speciallärare och specialpedagoger samt kompetensutveckla lärare i specialpedagogik i syfte att höja den specialpedagogiska kompetensen i skolan generellt. Studerande till speciallärar- och specialpedagogexamen ska ha kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och kunna tillämpa kunskaperna i olika lärmiljöer. I september 2020 beslutade regeringen om nya examensmål i lärarutbildningarna för att skolan ska bli bättre på att möta barn och elever med neuropsykiatriska svårigheter. Sedan juli 2019 gäller garantin för tidiga stödinsatser som syftar till att skolan tidigt, redan i förskoleklassen ska identifiera och stödja elever som behöver det.

(e) Se svaret på fråga 7 (b).

G. Grundläggande hälsa och välfärd (artiklarna 6, 18 (3), 24, 26, 27 (1)–(3) och 33)

Hälsa och hälsovård, inklusive mental hälsa

24. (a) Regeringens samlade insatser, exempelvis på områdena arbetsmarknad och utbildning samt satsningar inom den ekonomiska familjepolitiken och socialpolitiken innebär i sig åtgärder som sammantaget bidrar till att minska ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer och därmed en negativ hälsoutveckling.

Hälso- och sjukvårdens verksamhet är reglerad i lag och ska erbjuda varje medborgare, oavsett var inom landet hen bor, tjänster av likvärdig kvalitet. Det grundläggande är således att alla barn ska erbjudas hälso- och sjukvård på lika villkor oavsett bostadsort. Detta gäller även asylsökande och nyanlända barn samt barn som håller sig undan verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning.

(b) Regeringen har under perioden 2018–2020 stimulerat ett brett utvecklingsarbete i barnhälsovården genom överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Inom ramen för överenskommelserna har 120 miljoner kronor per år fördelats till regionerna för att öka tillgängligheten i barnhälsovården. I insatserna har ingått att ge råd och stöd om skadeförebyggande insatser, amning och andra aktuella frågor relaterade

till barns långsiktiga hälsa. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har vidare regeringens uppdrag att stimulera och stärka arbetet i barnhälsovården t.ex. vad gäller amning. Livsmedelsverket är den myndighet i Sverige som har i uppdrag från regeringen att samordna det nationella arbetet inom amningsområdet.

(c) Se svaret i på fråga 13. Medlen inom överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa kan t.ex. användas för att utveckla stödet till barn, däribland barn med funktionsnedsättning som lider av psykosomatiska störningar och psykiska problem och deras familjer.

(d) I samband med 2020 års forskningspolitiska proposition Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige beslutade regeringen om att ett nationellt forskningsprogram om psykisk hälsa (från och med 2022) samt en forskningssatsning på psykiatriforskning (från och med 2021) ska inrättas. Inom ramen för programmen kan t.ex. forskning om diagnostik gällande barn komma att bli aktuellt.

(e) Se svaret på fråga 13. Medlen inom överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa kan t.ex. användas för att utveckla stödet till barn och deras föräldrar och lärare vid ADHD och andra neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

(f) Se svaret på fråga 13.

Levnadsstandard

25.(a) Se svaret på fråga 2 (b). Regeringen har även höjt grundnivån i föräldraförsäkringen, vilket innebär en förstärkning till hushåll med låga eller inga förvärvsinkomster. Regeringen har i ytterligare satsningar höjt underhållstödet i flera omgångar samt åldersdifferentierat det för att det bättre ska matcha mot kostnaderna för barn i olika åldrar.

Bistånd till asylsökande för den dagliga livsföringen (dagersättning) bestäms av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. Det framgår också av det regelverket att särskilt bidrag lämnas för kostnader som uppstår på grund av särskilda behov. Det särskilda bidraget får avse kostnader som är nödvändiga för en dräglig livsföring, t.ex. kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott, handikapputrustning och spädbarnsutrustning.

(b) Regeringen har givit Länsstyrelserna i uppdrag att stödja kommunerna i deras arbete med att motverka vräkningar av barnfamiljer.

Kronofogdemyndigheten har tagit fram ett metodstöd för att stödja bostadsföretag och kommuner i deras vräkningsförebyggande arbete.

(c) Socialnämnden ansvarar för att verka för att barn och ungdomar ska växa upp under trygga förhållanden, vilket omfattar förebyggande arbete. I de fall barn och ungdomar riskerar att fara illa har socialnämnden ansvar för att de får det skydd och stöd som de behöver. Socialtjänsten bedriver uppsökande fältverksamhet, särskilt i storstäderna, där socialsekreterare försöker stötta och hjälpa barn som vistas i utomhusmiljöer särskilt under kvälls- och nattetid.

Socialstyrelsen har mellan åren 2018–2021 fördelat medel årligen till kommunerna med högst antal personer i akut hemlöshet i landet. Medlen ska förstärka kommunernas arbete med att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Medlen har bl.a. använts till, bolotsar som stödjer barnfamiljer som bor i otrygga boendeförhållanden.

Inverkan av klimatförändringar på barns hälsa

26.(a) Sverige minskade sina utsläpp av växthusgaser med 29 procent mellan 1990–2020. De åtgärder som främst har bidragit till den totala utsläppsminskningen är utbyggnaden av fjärrvärmenäten tillsammans med övergången från oljeeldade värmepannor till både el och fjärrvärme, och större användning av biobränslen inom industrin. Sverige har som målsättning att nå noll nettoutsläpp av växthusgaser senast 2045, för att därefter uppnå negativa utsläpp. För att nå dit har Sverige antagit en klimatlag, en klimatpolitisk handlingsplan för varje mandatperiod och ett klimatpolitiskt råd som granskar regeringens politik. Därtill finns statliga investeringsprogram så som industriklivet och klimatklivet. Sverige har som mål att ha 100% förnybar energi till 2040. Exempel på åtgärder är att främja ökad användning av elfordon och hållbara förnybara biodrivmedel samt att möjliggöra innovationer för att minska processutsläppen i industrin genom riktade stöd.

(b) Ett exempel på hur Sverige jobbar gemensamt med företag för att adressera klimatfrågan är Fossilfritt Sverige. Fossilfritt Sverige är en plattform för dialog och samverkan mellan företag, kommuner och andra typer av aktörer som vill göra Sverige fritt från fossila bränslen. Fossilfritt

Sverige arbetar för att påskynda klimatomställningen och hjälper den privata sektorn att ta fram färdplaner för att bli fossilfria senast 2045. På så sätt jobbar de inte bara med att adressera klimatpåverkan, utan även att förebygga det.

H. Utbildning, fritid och kulturella aktiviteter (artiklarna 28–31)

Utbildning

27.(a) Det svenska utbildningssystemet bygger på principen om inkludering. Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska nå så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar enligt utbildningens mål. Alla elever som är bosatta i landet har rätt till undervisning i förskola, grund- och gymnasieskola. Elever som är nyanlända har rätt till olika stödinsatser utformade för dessa elevers behov och förutsättningar. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav eller kravnivåer som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Läsa, skriva, räkna-garantin började gälla den 1 juli 2019 och riktar sig till elever i förskoleklassen och lågstadiet. Syftet är att tidigt identifiera och ge rätt stöd till elever som behöver det. Satsningen specialpedagogik för lärande pågår sedan 2016 och syftar till att stärka den specialpedagogiska kompetensen hos lärare och förskollärare. I september 2020 beslutade regeringen om nya examensmål i lärarutbildningarna för att skolan ska bli bättre på att möta barn och elever med neuropsykiatriska svårigheter.

Sameskolstyrelsen tillhandahåller samisk undervisning från förskola till årskurs 6, fjärandervisning och integrerad undervisning

En allt större andel av det statliga ekonomiska stödet till skolan fördelas nu efter behov, vilket innebär att huvudmän med störst socioekonomiska utmaningar får ett proportionellt större bidrag. Statsbidraget för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling höjs 2021 till drygt 6,2 miljarder kronor. Huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklass och grundskola i skolor med särskilt svåra socioekonomiska förutsättningar kan få extra statsbidrag för att attrahera behöriga och erfarna lärare. Det finns statliga insatser som riktar sig direkt till de huvudmän och skolor med störst behov för att stärka deras förmåga att bidra till elevernas kunskapsutveckling.

Från och med 2021 finns en riktad satsning för förbättrad arbetsmiljö och arbetsvillkor för lärare i vissa skolor med socioekonomiska utmaningar. Genom att stärka det språkutvecklande arbetet i förskolan kan barn få mer jämlika förutsättningar inför skolstarten. 2021 förstärks därför det statliga stödet för bättre språkutveckling i förskolan.

(b) Utredningen om en mer likvärdig skola lämnade i april 2020 betänkandet En mer likvärdig skola – minskad skolegregation och förbättrad resurstilldelning (SOU 2020:28). Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

(c) En ny bestämmelse infördes i Skollagen (2010:800) den 1 juli 2018, vilken innebär att om en elev har upprepad eller längre frånvaro ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövt. Hemkommunen ska i frågor som rör skolpliktiga elever vid behov samordna insatser med samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) driver projektet Uppdrag fullföljd utbildning som syftar till ett mer sammanhållet och hållbart nationellt arbete för en ökad andel ungdomar med fullföljd gymnasieutbildning. Regeringen delfinansierar detta arbete med 8 miljoner kronor 2021.

(d) Skolan har ett demokratiskt uppdrag. Eleverna ska lära om demokrati och mänskliga rättigheter. De ska också lära sig genom att grundläggande demokratiska värderingar och respekten för mänskliga rättigheter genomsyrar skolans lärmiljö. Målet är att de ska utveckla förmågor för att som samhällsmedborgare kunna verka aktivt i demokratin. . Såväl det övergripande demokratiuppdraget som undervisning om sex och reproduktivhälsa innehåller principer om icke-diskriminering och individuella fri och rättigheter inklusive frågor om sexuell läggning och att motverka begränsande könsnormer. Skolan ska agera aktivt mot kränkande behandling, det gäller även utsatthet på nätet.

(e) Sedan läsåret 2015/16 har ett statsbidrag betalats ut till huvudmän för förskolor i syfte att minska barngruppernas storlek i förskolan och därmed öka kvaliteten och måluppfyllelsen.

De nationella skolutvecklingsprogrammen har utvidgats för att bland annat möjliggöra utökade kompetensutvecklingsinsatser för förskolepersonal genom kontinuerlig och systematisk kollegial fortbildning sedan 2017.

Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att i dialog med huvudmän genomföra insatser i syfte att höja förskolans måluppfyllelse och öka likvärdigheten inom och mellan förskolenheter.

Regeringen har gjort insatser för att tillskapa fler platser på förskollärarytbildningen. Lärosätena har dock hittills inte klarat av att bygga ut i den utsträckning som de fått medel för.

(f) Statens skolinspektions uppdrag är att genom inspektion och tillståndsprövning se till att skolhuvudmän driver sina verksamheter enligt lagar och förordningar.

(g) Enligt skollagen är närundervisning, dvs. undervisning på plats i skolans lokaler, huvudregel. Under Covid 19-pandemin har särskilda tidsbegränsade undantagsbestämmelser införts som gjort det möjligt för huvudmännen att under vissa förutsättningar få använda fjärr- och distansundervisning i större omfattning än vanligt för att tillförsäkra elever deras rätt till utbildning.

I april 2020 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att stödja skolväsendet under pandemin. Skolverket har tagit fram och spridit lärande exempel på hur arbetet kan organiseras med stöd i förordningen (2020:115) om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta, andra bestämmelser som rör skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet samt Folkhälsomyndighetens rekommendationer och föreskrifter med anledning av covid-19. Stödet från Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten har handlat om hur olika delar av skolans ansvarsområden ska fortsätta fungera och möta elevers behov under påverkan av pandemin.

Vila, fritid, fritidsaktiviteter och kulturella och konstnärliga aktiviteter

28. Idrottsombudsmannen, som är en funktion inom Sveriges Riksidrottsförbund sedan 2018, ger råd och vägledning, utreder ärenden som innehåller misstänkta förseelser med stöd av interna sakkunniga.

Regeringen har gett Centrum för idrottsforskning (CIF) i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av hur idrottsrörelsen kan arbeta för att

förbättra sin styrning, öppenhet och demokratiska funktionssätt. Rapporten har lämnats och pekar på att fortsatt bör insatser göras för att nå ut till barn och unga bland grupper i samhället som deltar i liten utsträckning i föreningslivets verksamhet.

(a) Fritidsaktiviteter generellt

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har som uppgift att verka för att ungdomar har meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter. MUCF har under de senaste åren fungerat som ett stöd för öppen fritidsverksamhet (fritidsgårdar, ungdomens hus m.m.) genom att erbjuda kunskapshöjande insatser.

Idrott

Regeringen har skapat ett reformprogram för att minska segregation och regeringen ger stöd till idrottsrörelsen för att vara en del i detta. Idrottsrörelsens insatser innefattar att bilda nya eller förstärka befintliga idrottsföreningar i segregerade områden och därmed möjliggöra verksamhet för fler idrotts- och ungdomsledare i socialt utsatta områden. För att skapa varaktighet och självförsörjning av ledare är avsikten att erbjuda boende i dessa områden utbildning i föreningskunskap och ledarutveckling.

Riksidrottsföreningens (RF) satsning på idrott i segregerade områden inleddes 2017. 2020 var arbete igång eller under uppbyggnad i sammanlagt 50 stadsdelar/bostadsområden fördelat på 22 kommuner i 13 län. I flera distrikt arbetar man därför med flera parallella spår för att skapa förutsättningar för bildandet av nya föreningar/sektioner på sikt.

Kultur

Barn och unga är en prioriterad målgrupp inom kulturpolitiken vilket framgår av de nationella kulturpolitiska målen. Samtliga myndigheter och merparten av de aktörer som tilldelas statliga bidrag av regeringen ska integrera ett barn och ungdomsperspektiv i sina verksamheter. Som exempel kan nämnas den bidragsgivande myndigheten Statens kulturråd där ca 60 procent av de beviljade bidragen går till verksamhet för barn och unga.

Regeringen har sedan 2008 fördelat statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan: Skapande skola. Genom att rikta sig till skolan har bidraget en möjlighet att komma alla barn till del, oavsett bakgrund. I regeringens budgetproposition för 2021 gjordes en satsning om ytterligare medel.

Den kommunala kulturskolan har en bärande roll för barn och ungas likvärdiga tillgång till kultur och bidrar till att lägga grunden för barn och ungas kreativa utveckling genom att de får ta del av och utöva en rad olika konstformer som ryms inom kulturskolans utbud.

(b) Svensk idrott arbetar med att föra in normmedvetna perspektiv i verksamheten på olika nivåer och i de egna utbildningarna, bland annat inom ramen för arbetet med jämställdhetsintegrering, där även andra normer och maktstrukturer vävs in för att säkerställa det intersektoriella perspektivet. Att höja kunskapen om heteronormers och cisnormers påverkan på idrottsmiljöer är en viktig del i utbildningsinsatserna.

I. Särskilda skyddsåtgärder (artiklarna 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37 (b)–(d) and 38–40)

Barn som är asylsökande, flyktingar och migranter

29. (a) Se också svaret på fråga 12 (c) och fråga 14 (a). Lagen om (2016:752) tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd, vars giltighetstid förlängdes 2019, upphörde att gälla den 20 juli 2021. I samband med förlängningen av giltighetstiden remissbehandlades regeringens förslag. Ett flertal remissinstanser yttrade sig om konsekvenserna för barn och unga, t.ex. i fråga om tidsbegränsade uppehållstillstånd.

(b) Det finns fortsatt en problematik med ensamkommande barn som försvinner och riskerar att utsättas för olika former av exploatering, trots genomförda åtgärder. Socialstyrelsen hade fram till 2020 i uppdrag att driva ett nationellt kunskapscenter för frågor om ensamkommande barn och unga. Länsstyrelsen i Stockholm samordnade länsstyrelsernas arbete kring ensamkommande barn som försvinner under 2016–2017. På regeringens uppdrag genomfördes en nationell kartläggning med förslag på åtgärder. 2018 tog länsstyrelserna fram enhetliga regionala rutiner för arbetet med ensamkommande barn som försvinner. Rapporter och stödmaterial riktade till bl.a. kommuner och gode män har publicerats. Migrationsverket har samlad information om människohandel riktad till den som är god man åt ensamkommande barn, i syfte att uppmärksamma tecken på och anmäla misstanke om människohandel. Se även svaret på fråga 2 (c).

(c) Barnspecifik förföljelse och barnets bästa: Se även svaren på frågorna 12 (c) och 14 (a). Några svenska lagregler om barnspecifik förföljelse finns inte men sådan förföljelse kan utgöra grund för att bevilja en ansökan om uppehållstillstånd enligt utlänningslagens allmänna bestämmelser om skyddsbehov. De allmänna skyddsgrunderna ska tillämpas både för vuxna och för barn. Migrationsverket utfärdade 2020 ett rättsligt ställningstagande om prövning av barns bästa, vilket bl.a. inkluderar exempel på barnspecifika asylskäl och barnspecifik förföljelse.

Tvångsomhändertagna barn: Migrationsverket har utfärdat ett rättsligt ställningstagande om motsättningar mellan asylsökande barn, god man, offentligt biträde och vårdnadshavare.

(d) Den som utses till god man ska vara en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Innan någon förordnas ska en lämplighetsbedömning ske och vid denna ska det fästas särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i. En omständighet som ska beaktas vid lämplighetsbedömningen är om den tilltänkta ställföreträdaren redan har många uppdrag och om det finns en risk för att han eller hon får svårt att sköta ytterligare ett uppdrag. Kommunens överförmyndare har ett ansvar för att gode män får den utbildning som behövs.

I maj 2021 överlämnades betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn till regeringen. Betänkandet innehåller en mängd förslag bl.a. i syfte att skapa bättre förutsättningar för att kompetenta personer ska ställa upp som ställföreträdare, utöka utbildningskraven och ge ställföreträdare ett bättre och mer professionellt stöd under sitt uppdrag. Betänkandet remitteras för närvarande.

(e) Det framgår av Migrationsverkets instruktion att myndigheten ska analysera konsekvenserna inför beslut eller andra åtgärder som rör barn och verka för att handläggningstiderna blir så korta som möjligt för ärenden om uppehållstillstånd. Migrationsverket har i uppdrag att prioritera ansökningar från ensamkommande barn så att de snabbt kan få ett beslut. Migrationsverket ska enligt uppdrag särskilt redovisa hur myndigheten säkerställer att barns egna asylskäl utreds, bedöms och redovisas i besluten. Myndigheten har tagit fram metoder för kvalitetsuppföljningar av asylärenden och för analys av ändring av beslut i domstol. Se också svaret på fråga 12 (c).

(f) Regeringen tillsatte i juni 2020 en särskild utredare som ska genomföra en granskning av den metod för medicinska åldersbedömningar som tillämpas av Rättsmedicinalverket inom ramen för asylprocessen. Syftet med uppdraget är att stärka grunden för med vilken säkerhet det går att bedöma om personer med okänd ålder sannolikt är över eller under 18 år med hjälp av den metod som Rättsmedicinalverket tillämpar. En delredovisning ska lämnas senast den 29 oktober 2021. Uppdraget slutredovisas 2024.

Barn i rättssystemet

30.(a) Av rättegångsbalken framgår att när någon grips eller anhålls eller när ett anhållningsbeslut som tagits i den misstänktes frånvaro verkställs, ska den frihetsberövade få besked om det brott som han eller hon är misstänkt för samt grunden för frihetsberövandet. Det innebär att underrättelsen ska lämnas när frihetsberövandet sker. Den som anhålls eller häktas har rätt att ta del av de omständigheter som ligger till grund för beslutet om anhållande eller häktning.

(b) Mål mot den som inte har fyllt 21 år ska alltid behandlas skyndsamt enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Beslut i åtalsfrågan när det gäller brott som kan leda till fängelse ska fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Fristen kan överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Den som inte har fyllt arton år får häktas endast om det finns synnerliga skäl enligt samma lag. Om det p.g.a. den misstänktes ålder kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte, får häktning ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas. Den som är under 18 år antas alltid lida allvarligt men av häktning och häktning bör därför i största möjliga utsträckning undvikas. Möjligheten att ersätta häktning med annan åtgärd ska ha prövats grundligt innan en ungdom häktas. Häktning av den som är under 18 år ska således endast ske i undantagsfall. Då rätten beslutar om häktning ska, om inte åtal redan har väckts, rätten sätta ut den tid, inom vilken åtal skall väckas. Tiden får inte bestämmas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. Som huvudregel ska rätten hålla en häktningsförhandling med högst två veckors mellanrum.

(c) Sedan den 1 juli 2021 gäller att en misstänkt som inte har fyllt 18 år får vara häktad i längst tre månader. Tidsgränsen får överskridas om det finns synnerliga skäl, t.ex. om det misstänkta brottet är särskilt svårutrett för att det utgör en del av organiserad eller gängrelaterad brottslighet.

(d) En offentlig försvarare ska alltid förordnas såvida det inte är uppenbart att den unge saknar behov av försvarare enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. En misstänkt kan exempelvis sakna behov av en offentlig försvarare vid bagatellartade brott eller i mål där åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande torde komma att meddelas. Är den unge frihetsberövad anses det aldrig uppenbart att det saknas behov av försvarare.

Barn som brottsoffer och vittnen till brott

31. (a)

Barnahus

Barnahus är en samverkansform som finns i många kommuner i Sverige där åklagare, polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård samverkar kring barn som misstänks varit utsatta för brott. Målgruppen för Barnahus är barn- och ungdomar i åldern 0–18 år som man misstänker har varit utsatta för brott. Syftet med Barnahus är att ge barn och ungdomar den hjälp de behöver genom att berörda myndigheter samverkar.

Utbildning

Polisen arbetar kontinuerligt med att förbättra bemötandet av brottsoffer. Bland annat ingår brottsofferfrågor som en röd tråd i polisens grundutbildning och även i en rad vidareutbildningar. Polismyndigheten inledde 2019 en särskild satsning på utsatta brottsoffer vad gäller brott såsom våldtäkter, brott i nära relationer och vålds- och sexualbrott mot barn. Satsningen har t.ex. inneburit intensifierade insatser för att höja kvaliteten och effektiviteten i utredningar och ökade utbildningsinsatser.

Juridiskt biträde

Barn som varit utsatta för brott har i de allra flesta fall rätt till ett juridiskt biträde. Biträdet kallas särskild företrädare eller målsägandebiträde. En särskild företrädare, som utses när det finns en intressekonflikt mellan vårdnadshavarna och barnet, kan förordnas oavsett brottsmisstanke. I andra fall utses ett

målsägandebitråde. Vid sexualbrott råder en mycket stark presumtion för att målsägandebitråde ska förordnas och ska i sådant fall utses så snart en förundersökning har inletts. Vid våldsbrott utgör det förhållande att brottsoffret är ett barn en omständighet som innebär att målsägandebitråde i regel ska förordnas.

Målsägandebiträdet eller den särskilda företrädaren ska bl.a. tillvarata brottsoffrets intressen i målet samt lämna stöd och hjälp till brottsoffret. Målsägandebiträdet eller den särskilda företrädaren ska också, i den mån åklagaren inte gör det, bistå brottsoffret med att föra talan om skadestånd i anledning av brottet. Om en dömd gärningsperson inte kan betala skadestånd och brottsoffret saknar försäkring som täcker skadan, kan den drabbade i vissa fall få ersättning från staten, s.k. brottsskadeersättning. Barn som utsatts för brott har alltid rätt att ansöka om brottsskadeersättning fram till sin 21-årsdag.

Särskilda rutiner för förhör av barn

Barn under femton år hörs mycket sällan direkt i en domstol. Det normala är att barn hörs under förundersökningen av särskilt utbildade förhørsledare och att förhören spelas in på video, som sedan spelas upp under rättegången. Om en part åberopar vittnesförhör inför domstol med ett barn under femton år, ska rätten alltid pröva om barnet får höras som vittne. Rätten kan avslå en begäran bl.a. om barnet bedöms kunna ta skada av att höras i en vanlig rättssal. Om ett barn hörs i rättegången kan förhöret i vissa fall hållas inom stängda dörrar.

Vittnesstöd

Ett brottsoffer som ska höras i en rättegång får åtföljas av en lämplig person som personligt stöd, en s.k. stödperson. Vittnen och brottsoffer får i domstolarna hjälp av s.k. vittnesstöd. Ett vittnesstöd är en ideellt verksam person som hjälper vittnen och brottsoffer med mänskligt stöd och praktisk information i samband med en brottmålsförhandling. Vittnesstödet kan förklara hur rättegången går till samt

informera om bl.a. ersättning och vittnesed. Vittnesstödet kan också bistå med information om andra stödinsatser.

(b) Förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt arton år ska enligt förundersökningskungörelsen bedrivas särskilt skyndsamt om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut i åtalsfrågan fattat så snart det kan ske och inom tre månader från den tidpunkt någon är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får endast överskridas om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter. I många fall när barn är brottsoffer är gärningspersonen också underårig, vilket enligt reglerna för unga misstänkta innebär att förundersökningen och rättegången måste hanteras skyndsamt och i vissa fall inom snäva tidsramar. Se även svaret på fråga 30 (b).

(c) Brott mot barn och sexualbrott är prioriterade områden för Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Polismyndigheten

Den pågående utbyggnaden av Polismyndigheten har inneburit att myndigheten kunnat förstärka den resurs som arbetar med bland annat vålds- och sexualbrott mot barn. Polismyndigheten har beslutat om en satsning på särskilt utsatta brottsoffer. Under 2020 har cirka 350 nya utredare rekryterats som är särskilt inriktade på sexualbrott, brott i nära relationer och brott mot barn. Arbetet innebär också att myndigheten riktar ökad uppmärksamhet mot att säkerställa att man i utredningarna följer det metodstöd som finns för arbetet, t.ex. gällande tidig bevissäkring och förhör.

Enligt regleringsbrevet för 2021 ska Polismyndigheten redovisa hur det brottsutredande arbetet och dess resultat har utvecklats avseende bl.a. brott mot barn. Regeringen begär också särskild återrapportering av utvecklingen och arbetet gällande internetrelaterade sexualbrott mot barn. Därutöver ska Polismyndigheten redovisa vilket fortsatt utvecklingsarbete som bedrivs för att öka förutsättningarna för upplärning av brott med hedersmotiv, äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott, och höja kompetensen i organisationen avseende dessa brott för att på så vis bidra till att stärka hela rättskedjan.

Åklagarmyndigheten

Inom Åklagarmyndigheten pågår arbete för att motverka långsam handläggning av enskilda ärenden och uppföljning sker av bl.a. att lagstadgade frister avseende brott mot barn registreras, bevakas och hålls. För att säkerställa att de åklagare som arbetar operativt har kännedom om rekommendationer och bästa arbetssätt hålls ett erfarenhetsseminarium varje år. I åklagarnas grundutbildning ingår ett avsnitt om brott mot barn och sexuella övergrepp mot vuxna, IT-brott och internationella frågor. Åklagarmyndigheten har dessutom tagit fram ett flertal handböcker och metodstöd som är tillgängliga för samtliga åklagare, t.ex. en handledning för förhör med barn och personer med funktionsnedsättning. Vidare har Åklagarmyndigheten tillsammans med Polismyndigheten tagit fram en arbetsmetod som för att förbättra kvaliteten i handläggningen av ärenden om bl.a. brott mot barn. Se även svaret på fråga 16 (b).

J. Tilläggsprotokoll om människohandel med barn, barnprostitution och barnpornografi

32.(a) Sexualbrottslagstiftningen

En del av de svenska straffbestämmelserna om sexualbrott mot barn avser gärningar som begås mot någon som är under 15 år och en del avser gärningar som begås mot någon som är under 18 år. Skillnaderna får ses mot bakgrund av att åldersgränsen för den sexuella självbestämmanderätten i Sverige är 15 år.

När det gäller barn under 15 år är det i Sverige straffbart som våldtäkt mot barn eller sexuellt övergrepp mot barn, eller i de allvarligaste fallen grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn, redan att genomföra en sexuell handling med barnet. Det betyder alltså det inte ställs upp något krav på att barnet ska ha förmåtts till den sexuella handlingen. Bestämmelsen om grov våldtäkt mot barn ändrades den 1 juli 2018 då minimistraffet höjdes. Samtidigt förtydligades i förarbetena att bestämmelserna om bl.a. våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn även träffar situationer då genomförandet av den sexuella handlingen består i att barnet utför handlingen på sig själv eller med någon annan än gärningsmannen. Brotten kan alltså utföras på distans, t.ex. på internet.

I svensk rätt finns en bestämmelse om ansvarsfrihet för vissa sexuella gärningar mot barn under 15 år, om det är uppenbart att gärningen inte

inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till framför allt skillnaden i ålder och utveckling mellan den som begått gärningen och barnet. För att bestämmelsen om ansvarsfrihet ska bli tillämplig krävs att barnet befinner sig nära gränsen för den sexuella självbestämmanderätten, att den som begått gärningen har varit obetydligt äldre och kommit obetydligt längre i sin mognad och att barnet deltagit i den sexuella handlingen helt frivilligt.

För våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn kan även den dömas som genomför en sexuell handling med ett barn som fyllt 15 men inte 18 år om barnet är avkomling till gärningsmannen eller står under dennes fostran eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut.

I andra fall där barnet är över 15 år gäller sedan 1 juli 2018 att gränsen för straffbar gärning går vid om deltagandet i en sexuell aktivitet är frivilligt eller inte. Det är straffbart som våldtäkt eller sexuellt övergrepp, eller i de allvarligaste fallen grov våldtäkt eller grovt sexuellt övergrepp, att genomföra en sexuell handling med någon som inte deltar frivilligt. Det krävs alltså inte att gärningsmannen har använt sig av något medel såsom våld eller hot, eller utnyttjat offrets särskilt utsatta situation eller beroendeställning, för att han eller hon ska kunna dömas för våldtäkt eller sexuellt övergrepp. Den 1 juli 2018 höjdes också minimistraflet för grov våldtäkt. Samtidigt infördes ett särskilt oaktsamhetsansvar för våldtäkt och sexuellt övergrepp. Den som begår en gärning som avses i straffbestämmelserna om våldtäkt eller sexuellt övergrepp och är oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte deltar frivilligt döms enligt den nya regleringen för oaktsam våldtäkt eller oaktsamt sexuellt övergrepp.

Utöver de allmänna bestämmelserna om sexualbrott mot barn finns dessutom bl.a. bestämmelser som särskilt tar sikte på utnyttjande av barn för sexuell posering och s.k. grooming. Den 1 januari 2018 skärptes straffansvaret för brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte (s.k. grooming) så att ansvar inträder redan när en vuxen eller annan straffmyndig person föreslår en träff för ett barn under 15 år eller stämmer träff med barnet i syfte att begå vissa sexualbrott. Det krävs alltså inte någon ytterligare åtgärd som är ägnad att främja att en sådan träff kommer till stånd. Samtidigt höjdes maximistraflet för brottet.

Den 1 maj 2020 avskaffades preskription för bl.a. våldtäktsbrott som begåtts mot barn. Detta gäller också för brott som begåtts före lagändringen men som då inte hade preskriberats.

En särskild utredare har haft i uppdrag att bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten och lämna förslag på de förändringar som kan behövas för att dessa i tillräcklig mån ska spegla brottens allvar. Utredaren överlämnade sitt betänkande den 1 juni 2021.

Regeringen avser att tillsätta en utredning som bl.a. ska se över det straffrättsliga skyddet mot sexualbrott för barn mellan 15 och 17 år, särskilt i förhållande till sexköp. (Regeringens åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor).

Barnpornografibrottet

Sverige har en mycket långtgående kriminalisering av alla tänkbara former av befattning med barnpornografiska bilder, t.o.m. att betrakta bilder som man skaffat sig tillgång till. Kriminaliseringen gäller bilder av alla slag, i såväl tryckta skrifter som i film eller på internet. Även tecknade bilder omfattas av förbudsregeln.

Enligt svensk rätt gäller inte förbudet mot skildring eller innehav av barnpornografi den som framställer en pornografisk bild av barn, om skillnaden i ålder och utveckling mellan den avbildade personen och den som framställer bilden är ringa och omständigheterna i övrigt inte påkallar att ansvar döms ut. Den person som skildrar barnet i en pornografisk bild får vara endast obetydligt äldre och obetydligt mer mogen. Har barnet som avbildas otillbörligt påverkats för att låta sig avbildas är barnpornografibrott förövat.

Den 1 maj 2020 höjdes minimistraffet för grovt barnpornografibrott. Samtidigt ändrades skuldrekvisitet i bestämmelsen på så sätt att den som skildrar ett barn i pornografisk bild kan straffas för barnpornografibrott även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under 18 år. Regeringen avser att tillsätta en utredning som bl.a. ska se över om det i lagtext bör tydliggöras att vissa barnpornografibrott är dokumenterade övergrepp av barn genom att brottsrubriceringen ändras. (Regeringens åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor).

(b) Se svaret på fråga 32 (a).

(c) Utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling och utnyttjande av barn för sexuell posering

Kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuell handling av barn och utnyttjande av barn för sexuell posering som begåtts utomlands avskaffades den 1 juli 2013 för att utöka möjligheten till lagföring i Sverige för sådana brott. Straffet för köp av sexuell handling av barn skärptes i januari 2020 genom att minimistraflet höjdes från böter till fängelse och att maximistraflet höjdes till fängelse i fyra år. Brottsbeteckningen ändrades samtidigt till utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling.

Lagstiftningen om människohandel har skärpts och utvecklats på flera sätt sedan den första straffbestämmelsen infördes 2002. För att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel infördes 2018 en tydligare brottsbeskrivning, ett bättre skydd för barn och en skärpning av straffskalan. I sak innebar lagändringarna att de s.k. otillbörliga medlen förtydligades, att straffansvar för brott mot en person som är under arton år ska gälla även vid oaktsamhet i fråga om offrets ålder och att minimistraflet för människohandel, mindre grovt brott, skärptes till fängelse i sex månader. Även straffet för grovt koppleri skärptes 2018 som ett led i att förstärka det straffrättsliga skyddet mot människohandelsliknande situationer som innebär en hänsynslös exploatering av personer som har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Maximistraflet för grovt koppleri höjdes från åtta till tio års fängelse.

d) Sedan 2017 erbjuder Polismyndigheten alla anställda en interaktiv utbildning om människohandel med barn. Myndigheten har också särskilda utbildningar riktade till gränspolisen. Dessutom erbjuder förundersökningsledare och utredare en vidareutbildning om människohandel.

Åklagarmyndigheten genomför kurser om övergrepp mot barn. Syftet med utbildningarna är att öka deltagarnas kunskap om utredningar om barn som utsatts för brott. Man går även in på vissa brottstyper under utbildningarna. Därtill finns utbildningar där syftet är att öka deltagarnas kunskap om bl.a. bevissäkring i it-miljö och utredning av barnpornografibrott.

(e) Se svaret på fråga 32 (a). Bedömningen är att den svenska lagstiftningen uppfyller de krav som protokollet ställer.

K. Tilläggsprotokoll om barn i väpnad konflikt

33.

(a) Den ungdomsverksamhet som de frivilliga försvarsorganisationerna bedriver faller inte inom protokollets frågeställningar eftersom verksamheten syftar till att informera om och väcka intresse för totalförsvaret.

(b) Sveriges prövning av ansökningar om tillstånd för utförelse av krigsmateriel bygger på en helhetsbedömning utifrån de svenska riktlinjer för krigsmaterielexport, EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport samt FN:s vapenhandelsfördrag ATT. Barns rättigheter beaktas i dessa helhetsbedömningar som en del av bedömningen av mänskliga rättigheter. Som en del av helhetsbedömningen, och i linje med artikel 7.4 i ATT, beaktas specifikt risken för att krigsmaterielen skulle kunna användas för att begå allvarliga våldshandlingar mot barn.